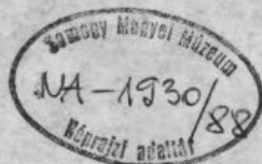

eredetét magyorra fordította és
Halapól lecipelték: Gy. u. 2/a
1986. ápr.

HISTORIA PAROCHIAE MOSDOSIENSIS

A. D. MDCCCXXXIV

ERECTAE

A mosdósi plébánia a hozzá tartozó filiális községekkel együtt 1834 előtt a szomszédos attaljai plébániához tartozott. Tulajdonképpeni története 1834. évben kezdődik, amikor Mosdós önálló plébánia lett.

A mosdósi plébánia Somogy vármegye délkeleti részén fekszik az É. szélesség $46 \frac{1}{3}$ fok és a K. hosszúság 18 fok alatt. Az anyaegyházhoz tartoznak Nagyberki, Kisberki fiókegyházak, Gázló, Siva, Szalacska puszták, Vigadó, Szalacska, Katahegy, Homokalj szőlők, Fergyó téglágető telep.

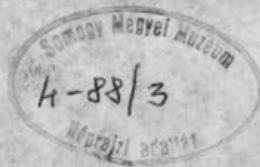
A plébánia területének őstörténete

A plébánia területén már a legrégebbi korban is élénk népélet volt. A Kapos víz mentén sűrűn egymás mellé rótt őstelepek sorozata különösen azok középpontja: szalacsikai magaslat a terület őskorának érdekes képét adja. Az őslakók állandó tanyájukat a beözönlő újabb néparadatok ellen megerősíteni igyekeztek. Egész földvárakat készítettek, melyeknek nyomait a szalacsikai magaslaton kívül még a Kata hegyen is megtalálhatjuk. A régészeti leletek alapján megállapítható, hogy szalacsikán székel az egyik népesebb kelta törzs fejedelme. Innen terjeszkedtek kisebb csoportokra oszolva Somogyon át a szomszédos vármegyékbe is. A szalacsikai keltaság félezer éves uralma annyi emléket hagyott hátra, amennyit hazánkban egyetlen más őskori terület sem. A sümegi Darnay Múzeum tele van szalacsikai kelta emlékekkel. Szalacska műkinccseinek érdekességét és gazdagságát csak fokozza az, hogy a körülötte virágzott kelta telepeknek később a rómaiak lettek urai. A leigázott kelta törzsek emlékeivel együtt a fém- és ötvösművesség magas színvonalán álló római emlékek is nagy számmal fordultak itt elő. A Szalacska vidék kelta leletei között gyakoriak a makedóniai Fülöp ezüst tetradrachmáinak barbár utánzatai. A kelták írni és olvasni nem tudtak, így a pénzek görög felírásait csak dísznek tekintették, és kezdetlegesen utánózták. A kelták fémművességének

2000 évnél régibb tanui a szalacsikai bronz üstök a sümegi múzeumban, melynek egy-egy példánya 50-60 l. űrtartalommal bír. A kelták temetkezésére vonatkozólag is sok emléket őrzött meg Szalacska. A szalacsikai kelta temetkezés zöme hullaégetés. A temetkezés színhelye a szalacsikai magaslat alatt elterülő többszáz holdnyi lankás hegyoldal volt. A sírok másik elszórt nagy tömegét a kisberki Malom árok mentén elterülő kisebb- nagyobb kurgánokban és a Káta hegytől nyugatra fekvő halmokban találhatjuk fel. A szalacsikai kurgánok kora Kr. utáni I-III. sz. közé tehető, amikor a Kaposmenti virágzó keltab telepek urai a rómaiak voltak, és a sorsában megnyugodott keltaság leszorult a rómaiak által megerősített szalacsikai magaslatokról. Különös nevezetessége Szalacskának a kelta pénzverő és öntőműhely, melynek mintegy 400 darabból álló felszerelése szintén a sümegi Darnay Múzeumban van.

Szalacska fennsíkjának a Kecskési dűlőre néző oldalán állott egykor az Őskornak eme vasipartelepe, melyet a római hódítás romhalmazzá döntött a Kr. utáni 1. sz. első évtizedeiben. E romhalmazból került elő szőlőfogatás közben a műhely összes felszerelése. A pénzverő és öntőműhely gerendákból összerótt faépület volt. Erre vall a romokból előkerült vaskapocs sorozat. A pénzverő legbecsebb felszerelése 3 henger és 3 korong alakú pénzverő dúc finom művű. A ducok vésete három kisebb fajta barbar kelta ezüstérem, verésére szolgált. A pénzek előlapjukon bozontos Haju emberfejet a hátlapjukon kezdetlegesen megrajzolt lovas alakot ábrázolnak. A felszereléshez tartozott még a pénzkerekítő vágóvas, s az ezüst olvasztásához való tűzálló anyagból készült tégely is. A pénzverő öntő és kovácsoló műhellyel volt összekötve. A szalacsikai műhelyből látták el vaseszközökkel, harci felszerelésekkel nemcsak a többi Kapos-menti kelta telepet, de a többi dunántúlit is, a cserkeskedés útján. Kitejedt iparágat képviselt a szalacsikai ötvösművészet is. A hazai kelta leletek között egyedül állanak a bronzból való finom művű szalacsikai fibula és egyéb ékszeröntő minták, ugyancsak az öntés kovácsolás és ötvösművességhez szükséges többi ipari szerszámok is. A sümegi múzeumban vannak a szalacsikai kelták nagy kovácsoló üllői, tűzfogók, vésők, fűrők, fűrészek stb. Ékszerekből is: övveretek, karperecek, nyakékek, gyűrűk, kék edzésű harci felszerelések, kardok lándzsák török, kések stb. A kelta telepek a Kr. előtti utolsó századokban

utjában voltak a római birodalom terjeszkedésének. Kr. utáni 8. évben Kogustus császár végleg urává lett a későbbi Pannónia délnyugati részeinek is. A dúló harcok elsöpörték a virágzó kelta telepeket, s a rómaiak katonai erődtényekkel rekták meg az erdőkben vágott utak mentét. A római hódítás fő utja Somogyban Kaposviz-mente volt, s így érte elsősorban a rómaiak hódító fegyvere a kelta telepek központját Szalacsát.

A rómaiaktól feldult, de újból megerősített Szalacsikai magaslát fennsíkján előkerült római régiségek sokasága nemcsak a leigázott kelta telep nyomán életre kelt hatalmas római telepről beszél, de tanuskodik a katonai állam magas műveltségéről is, fejlett iparáról is. A megmentett leletek tanúságai szerint a szalacsikai római telep a Kr. utáni III. században Filippus Traianus Decius Valerianus uralkodásán át Gallienus haláláig, azaz Kr. után 204-268-ig terjedő időben élte legvirágzóbb korát. E korból valók azok a pénzleletek is, melyek 600. 300 db ezüst pénzt hoztak felszínre. Kr. utáni III. századból való az iparművészeti szempontból oly becses aranylelet is, mely egy előkelő római patricius nőé lehetett. Ez az ékszergyűjtemény egy 32 pillangós arany nyakékből, vert /?/ betűs gyűrűből, 5 arany hajtűből és négy arany függőből állott. Még becsesebbek művészeti szempontból a szalacsikai mjellő /?/ díszítésű ezüst övveretek, melyek a római ötvösművészetnek valóságos remekei. Találtak római sírokat a Pallavicini park területén is.

A néplegenda szerint Szalacska Szent István királyunk idejében is erős vár volt. Van ugyanis a jelenleg a Magyar Tudományos Akadémia tulajdonát képező erdőben egy földtöltés, melyen a rómaiak idejében keresztül vezetett egy katonai út Pécs felé. A nép Sipka töltésnek nevezi, és a következő mondát fűzi hozzá: Kupa lázadó vezér a szalacsikai várban huzta meg magát. Más oldalról a meredek oldal miatt Szent István vitézei nem támadhatták meg a várat, mint az erdőn át vezető ut felől, de ez oldalról ismét a mély és keskeny völgy volt utjukban. Ezen a monda szerint úgy segítettek, hogy mind gyik vitéz sisakjátantele mer-te földdel, és az említett keskeny szakadéknál kiborította, amíg a töltés készen nem lett. Ezen aztán behatoltak a várba, elfog-

lalták azt, és Kupát onnan kiűzték. Így csinal a nép régi, előtte ismeretlen korból érzelmei és gondolatai szerint történelmet.

A mohácsi vész előtt is vagyenes nép lakhatta ezt a területet, erre mutatnak az akkori időből előkerült leletek. A 80-as /1880 ?/ évek elején két mondósi ember arany és ezüst pénzeket, ezüst monstrancia darabot, és néhány ezüst gyűrűt talált. Az egyik gyűrű fejében üveg alatt papíron ez a szó állott: "ocuri". Az üveg tört széléről látszott, hogy többször ki lehetett emelve, valószínűleg varázsgyűrű is volt. A két megtaláló 800 koronát kapott érte a Nemzeti Muzeuamtól. A plébániai földéken is találtak 1905-ben ezüst pénzeket, 200 koronán felül kaptak értük.

A mohácsi vész után a vidék elnéptelenedett, mint Csanvit: Lapok Somogy megye múltjából c. művében írja. Mosdós és Nagyberki egy-egy házból állott. A három község rövid története a következő: "Somogy vármegye monográfiája c. műből.

MOSDÓS A Kapes osztona mellett fekvő kisközség. Lakói római katolikusok. Korábbi viszonyai ismeretlenek. Az 1550. évi adólajstrom szerint Pethő János volt a földesura. Az 1563. évi török kincstári adólajstromban 11, az 1573-74. évi defterben 17 házzal van felvéve. Az 1660. évi pannonhalmi főpátsági adószemvátság jegyzék szerint Csobánc várhoz tartozott. Az 1700-1703. években a Balogh család és Jankovics István bírták. A falu azonban a XVII. században elpusztult, mert az 1715. évi összeírás azt mondja, hogy csak egy év óta települt. 1726-ban haruade Madarász Lászlóé, kétharuda Balogh Andrásé volt. 1733-ban Jankovics István és Balogh András özvegye, 1767-ben Balogh Krisztina, Babics János és Somogyi Zeigmond, 1776-ban gróf Nitzky, a Parkas a Somogyi, a Fekete és a Babics családok, 1835-ben a gróf Szeidegg és a Somogyi családok voltak itt birtokosok. 1856-ban gróf Nitzky János Györgyné, született gróf Szeidegg Mária Amáliek voltak itt birtokai. Később báró Gervay és Döry Bajza birtoka. Később örgróf Pallavicini Ede és örgróf Festetich Vilmos a legnagyobb birtokosok. Örgróf Pallavicini Ede kastélyát 1892-ben építtette.

Van benne 4000 kötetes könyvtár, remek szarvasganza és zergekempő gyűjtemény. A kastélyban gyönyörű kápolna is van. A községhez tartozik Gázló puszta, Sárkánytó puszta és Jaj völgy telep. Azért nevezik Jaj völgynek, mert e szakadókos, meredek partan partu völgy már sok szerenceétlenségnek volt okozója. Sárkánytó puszta nevét onnan vette, hogy a mély völgyben, regényes helyen elterülő tóban a néprége szerint hétfejű sárkány tanyáztott. Jelenleg azonban beiszapolódott a tó.

NAGYBERKI

Az 1229. évi összeírás a székesfehérvári káptalan birtokai között sorolja fel. 1438-83-ban Tolna vármegyéhez tartozott. Az 1573-74. évi török kincstári adólajstromban csupán egy Berki nevű helységet találunk, ahol csak 3 házat irtak össze a török adószedők. 1726-ban Madarász László, 1733-ban Jankovics István, 1776-ban gróf Nitzky Kristóf, a XIX. század első felében a gróf Schiedegg család volt a földesura. Gróf Schiedegg Kálmánnak 1855-ben bekövetkezett halála után a család itteni birtokai Csapody Pál kezébe kerültek. Ez a gróf Schiedegg Kálmán egy községi aggápolda céljaira vármegyei alapként kezelt mintegy 5000 db. aranyat hagyott, s néhány év múlva megint is valósult a hagyományozó akarat. /Ma már nincs meg./ Majd gróf Vigyázó Sándor lesz tulajdonosa a gr. Schiedegg család által épített kastélynak és birtoknak is. Az uradalom 1793. jun. 6-án országos vásárok tartására nyert engedélyt. Nagyberki határában emelkedik a Szalacska hegy, illetve földvár honnan az előző részben említett régiségek kerültek elő. Nagykiterjedésű platóján ma szőlők vannak. Legmagasabb pontján régi kis kápolna van, és egy 1769-ből való présház, mely utóbbi szép faragásokkal díszített, hatalmas tölgyfagerendákból van építve. Azelőtt gr. Nitzky féle birtok volt, és az egyik gerenda felírata "N.K. Anno 1769!" Nyilván ezt bizonyítja, hogy Nitzky Kristóf idejében emelték. A várhegy kettős terasszal bír, egyik oldala nehezen hozzáférhető, meredek földtöltés, a másik része lankásabb. Ezen az oldalon mély pinceüreg is van, belül füstös falakkal, de az üreg hosszúságát és mélységét eddig még nem sikerült kikutatni. A hajdani földvár környékén számos áldozati domb és sirhalom látható, melyek még várják a felkutatást. A határ egyik útját, mely egy vadregényes mély

völgyet hidal át, sipka töltésnek neveznek, a hagyomány szerint azért, mert a tatárok sapkájukban hordták volna össze az egész, kb. 120 m hosszú töltést, hogy azon átvonulhassanak. Valószínűbb hogy a töltés a törökök műve.

KISBERKI:

Neve első ízben 1229-ben fordul elő, az egész középkoron át a székesfehérvári káptalan tulajdona volt. Az 1576. évi adólajstrómban is előfordul. Az 1660. évi Pannonhalmi Főapátsági tizedjegyzék szerint Csobánc várához tartozott. 1715-ben 4 házat irtak össze benne. 1726-ban Madarász László, 1733-ban fele részben Jankovics István, fele részben Madarász Sándor birta. Az 1773-76. években a Nitzky családnak, 1835-ben /85?/ a gr. Schriedegg család volt földesura. A községhez tartozik Kata hegy és Szalacska puszta. A XVII-XVIII. századokban önálló jobbágyfalu volt. A XIX. sz. elején néhány német család telepedett meg a faluban, kik aztán el is szaporodtak. Külön községet a múlt század 50-es éveiben képeztak, azelőtt Nagyberki kiegészítő része volt.

A plébánia története:

E három község Mosdóssal összevéve 1835-ig az attaljai plébániához tartozott. 1835. aug. 12.-én már önálló plébánia, anyakönyvei is e hónappal kezdődnek. 1835-ben Kopácsi József veszprémi püspök kiküldi Kéri János és szalai Imre veszprémi kanonokokat a plébánia létrehozatalára. Így aztán megalakul a mosdósi plébánia, Mosdós anyaegyházzal és Nagy és Kisberki filiákkal, és a hozzátartozó pusztákkal, mely községek az attaljai plébániától lettek elcsatolva. Kéri János attaljai plébános korábban szükségét látta annak, hogy e három község önálló plébániát képezzen, ezért amikor veszprémi kanonok lett, kanonoki jövedelmének első zsengéjéből 4000 váltóforintot adományozott a plébánia felépítésére. Ugyanakkor a mosdósi, nagy- és kisberki szegény iskolások tanzereinek beszerzésére is adományozott 966 Ft-ot. A templomra 200 Ft-ot hagyott. Gróf Ladányi Schriedegg József nagyberki földbirtokos a plébániának belső telket és külső birtokot, egy egész telket adományoz. A plébánia ház és melléképületek felépítésére téglát, meszet, fát, cserépszindelyt adott, és az egész építkezést vezette. Az épület erős, boltíves ház, kár hogy

legalább fél méterrel nem magasabb a nedvesség miatt. Gr. Schmiedegg a plébániának adott még egy pár ökröt, egy pár tehenet, egy vasas szekeret és $8 \frac{2}{3}$ p. mérő buza vetőmagot, oly kikötéssel, hogy ez mint plébániai vagyon plébánosról plébánosra maradjon. 1905-ben ez pénzre lett átváltoztatva. E fundus instoictust azért adta, hogy a nagyberkiek párbér napszám és alkalmi fuvar alól mentesítve legyenek. A plébániát is azért kívánta Mosdóson állítani, hogy a napszámok miatt az uraság és plébános között összeütközések ne legyenek. A kegyuraságot és terheit is magára vállalta és utódait is kötelezte. 1834. szept. 2.-án kelt alapító levél szerint, a plébánia templom már a plébánia megalakítása előtt megvolt. Babics András veszprémi kanonok, kinek Imre nevű testvére mosdósi közbirtokos volt, adott pénzt a templom megépítésére. Babics és Kéri János kanonokok adományai tették lehetővé, hogy a templom felépülhetett. 1833-ban szentelte fel Parreg László esperes, göllei plébános. Alvisitát /?/ a p̄tronnal és hívekkel szintén Parragh László kötötte 1834. szept. 2.-án. Babics András kanonok építette a mosdósi Vigadó szőlőhegyen lévő kápolnát és annak fenntartására 406. kor. adott. Nincs róla okmány, a hívek tudatában él. A mosdósi tanítónak fizetése: 374 koronát adott, hogy annak kamatait élvezze. A patrónus gr. Ladányi Schmiedegg József a mosdósi plébániására Koltai László keposvári gimnáziumi hittanárt prezentálja. Koltai volt tehát az első mosdósi plébános 1835. aug. 25-től 1871. okt. 6-ig, tehát 36 évig. Tudományos, erélyes ember volt. Teljes mértékben bírta gr. Schmiedegg bizalmát. Midőn Schmiedegg Kálmán a szabadságharc után Párizsba menekült, közvetítője volt birtoka eladásának. Volt is nála Párizsban, mi az akkori gyarló közlekedési eszközök mellett nevezetes esemény számba ment. Haza jövet paptársai bámulva hallgatták utazásának akxaxnyait, élményeit. Nyílt, vendégszerető házat vitt, a vidéknek központja volt. Emellett azonban plébániájának lelki ügyeit sem hanyagolta el, s gazdaságát is erélyesen vezette. A tagosítást is előnyösen és ügyesen vitte keresztül. A plébánia szétszórt külsőségeit a felhoz közel, a tenetű mellé vonta össze. Pajtát, ólakat épített, mintegy 1000 váltó forint értékben. Mint esőütőmeg gondnok a patrónus ügyeiben is sikerrel járt el. Gutaütésben hirtelen halt meg, 65 éves volt: 1871. okt. 6. Szép vagyonnal rendelkezett, de az örökösök hama-

rosan és könnyelműen eltékozoltak mindent. A mosdósi temetőben temették el. Koltai x alatt változás állt be a kegyuraságban. Gróf Schmedegg halála után fia, Kálmán lesz a kegyur, majd az 1848. szabadságharc után elmenekült Párizsba. Nagyberkit eladattja megbízottjai által 40000 aranyért. 1854-ben Párizsban meghalt, még onnan is megemlékezett kedves jó embereiről és Nagyberkiről, melynek egy aggápolda céljaira 6500 osztrák aranyat ajándékozott. Csapody Pál vette meg Nagyberkit, aki azonban hamarosan tönkre jutott célszerűtlen gazdálkodása miatt. Csapody híres volt lovairól, még a múltban gyakran lehetett látni kosorru lovakat a környéken, mely ménésének jellemző tulajdonsága volt. I. Ferenc József királyunkat az 50-es évek alatti utazásain Csapody személyesen hordozta, dicséretet is aratott velük. Süllyedő gazdálkodása folytán a kegyuri terhek viselésében nem volt dicséretes. Balassa Bálint veszprémi kanonoktól 28000 Ft kölcsönt is vett fel, s azt a már romokban heverő pálinkaházba fektette. Csapody után Schmedegg Károly vette meg a birtokot, de ő is hamarosan csőd a lá került. Patronátusságának semmi nyoma sincsen. 1862-ben gróf Vigyázó Sándor vette meg a nagyberki birtokot 285000 Ft-ért. Koltai plébános az egyik csődtömeg gondnok az 1862. árverési bíróság előtt kijelentette, hogy aki Nagyberkit megveszi, a patronátust is veszi, de mivel ez az árverési jegyzőkönyvbe felvéve nem lett, Vigyázó gróf ellene mondott a patronátusnak. Azonban Rencsényi püspök 1862. aug. 30-án kelt levele annak elfogadására bírta. A múlt század 80-as éveiben a patronusi terheket a nagyberki bérlethez kötötte, ami a plébániára a bérlő zilált anyagi helyzete miatt nagyon káros volt, de a 90-es évek óta ismét maga viselte. Koltai utóda Ballek János volt, 1871-től 1881. nov. 18-ig. Árva megyei születésű tót ember volt, mint kegyhelyi káplán egy kis komikummal nyerte el a plébániát. Sáros, esős idő volt, midőn a kegyurhoz ment, csizmáját a portásnál akarta megtisztogatni, midőn látta mennyien kilincselnek a plébániáért. Erre fél város fél tiszta csizmában állított a kegyur elé. Ez a komikus helyzet annyira megtetszett a kegyurnak, hogy a sok közül őt prezentálta /praesentálta/. Plébániába lépése tragikus volt, a népet a canonica visitatióban foglaltak ellen fellázította egy nagy hangú, követelőző társaság, mely azon volt, hogy a plébánost a hatalmába kerítse. Élete vé-

gégig ennek a nyomása alatt állott. Ehhez járult az is, hogy rokonai is, kiket házába fogadott, ellene fordultak. Így mindenütt jól érezte magát, csak otthon nem. Alatta az iskolai év két hónapra redukálódott. A templomi élet zsibvásárrá lett, a községek versengése miatt. A patrónus a terheket a bérlethez köthette, a bérből nem tudott és nem is akart javítani semmit, a plébános meg nem lépett fel erélyesen, s így a plébánián is minden tönkre ment, és roskadozó állapotba került. Otthona iránti idegenkedése okozta halálát is. Este sikos időben jött haza társaságból, elesett, s csak nagy későn tudott felkelni, meghalt és sorvadásban meghalt 1881-ben. /45 éves volt./ Szegény, de józan ember volt egész életében, s szegényül is halt meg. A mosdói temetőben fekszik.

Utódja Csik Alajos lett, 1881. dec. 11-től, mint mernyei káplán sokak ajánlatára nyerte el a plébániát. Nagy szavar és a visita elleni lázongás fogadta őt is. A plébánia előtt százan és százan csoportosultak, kiabálva, hogy amíg alá nem írja az általunk készített visitát, addig nem tekintjük plébánosunknak. Kinos helyzetbe jutott, a templom roskadozó állapotban volt, a népet egyenre résszel fenyegette, a plébánia nagyjából romokban hevert. A bérlőt, mint egyik ajánlót nem lehetett a javításokra szorítani. A nép a szükséges munkákat megtagadta, a plébános a törvényt hita segítségül, hogy a templomi katasztrófát megelőzze, a roskadozó torony alját és a kórust törvényesen lezáratta. Harang és orgonaszó nélkül tartották az istentiszteleteket. A rendet pandurok, később zsandárok tartották fent. A kegyur segített a bérlő tehetlenségén. A templom rendbe jött. Lassankint az iskolai év is meghosszabbodott. A plébániát illetőleg éveken keresztül saját erejére volt utalva. Káltekezett, dolgozott, fácsított, szerencséje volt, hogy gyermekkorától szokva volt a terhes munkához. Lassankint minden rendbejött, de dacára annak, hogy az erős munkák miatt háromszor operáltak, a nép visszavonása és a szerencsétlen gazdasági viszonyok miatt odáig nem jutott, hogy a plébánia lakot egészségessé is tehesse. Hogy a patrónus maga gyakorolta a kötelességeket, könnyebb lett a helyzete, de a nép részéről nem, velük szemben még mindig a törvénybe kellett fogódznia. 1890-ben épült a hívek közadakozásából a lourdesi oltár. 1891. jan. 1-én

lett felszentelve. 1899-ben Pallavicini Ede örgróf megvette a mosdósi Döry Lajos féle birtokot, s építette a plébánia szomszédságában kastélyát és parkját. Ez időtől az év nagy részét helyben töltötték, a község sokat nyert vele. Hogy belsőségét rendezhesse a templontérből 600 köbvet vett meg, mivel ez máskor alkalommal a templom a bucsuvásárok tartására a teret elveszítette, 400 kor. alapítványt tett a mosdósi templom öröklámpájának fenntartására. A községnek pedig 1600 kor. értékű tűzifecskendőt adott, s ezzel rendezte a tűzoltóságot. Hitelszövetkezetet, tejszövetkezetet állított tetemes áldozattal. 1898-ban házassága 25 éves jubileumának emlékére lányosztállyal egybekötött kisdudóvodát alapított. A zárdával egybekötött iskola és óvoda vezetését a Páli Szent Vince szerzetes nőkre, az irgalmas nővérekre bízta. Ezt 1905-ben egy leányosztállyal megnagyobbította. Ezáltal a községet felmentette második tanterem építési és tanteremtartásának költségeitől. Ez a szép áldozat csaknem megbukott a mindenből hasznot húzni vágyó mosdósi kompánia miatt /Csak így nevezte őket feljegyzéseiben/ Csak az anyagok szállítása lett volna a község terhe, az is közelből. A kompánia odáig vitte a népet, hogy emiatt visszautasította a nagylelkű ajánlatot. Az örgrófi család másnap akart jelentést tenni a püspökségnek a visszavonó határozatáról, ez örök szégyene maradt volna úgy a népnek, mint papjának, és pótolhatatlan má lelki és anyagi kár. A plébános házról-házra járt, hogy összeszedhesse az iskolaszéki tagokat, velük új jegyzőkönyvet szerkesztett este 9 óráig, ekkor kérette küldötte által az örgrófot, hogy másnapig függessze fel a visszavonást. Másnap reggel bemutatta az iskolaszék jegyzőkönyvi határozatát. Az örgróf elolvasta, megköszönte, s visszaadta megerősítés végett, még a visszaszállítást is magára vállalta, és a homokszállítást is fizette. Megkezdődött csupán a téglahordás 1897. és 98. évek telen. Ezt is zúgolódva tették, okozva a plébánost. A kompánia keze itt is kitűnt, jegyzőkönyvhamisítással akarták megvádolni a plébánost. A szép zárdá leányiskolával és kisdudóvodával a templomtér nyugati oldalán mégis felépült, és megkezdte áldásos működését. 1901-ben jöttek a nővérek Mosdóásra. A plébániára nézve azonban eddig még csak hátrány háramlott. Dacára annak, hogy

a letelepülésnél a plébános irányjelölő birtokvásárlásnál közbenjáró volt, a plébánia ut mellé kerülve csaknem tíz évig 5 hold belsősege egészen bitang volt, és nagyon is soványan van védve, tüskés drótkerítéssel. Ezután a plébános a templomot akarta megszépíteni, rendbehozni, megnagyítani. A tervrajz a költségvetéssel elkészült, 3 tornyu templomra, a hivek számának megfelelő nagysággal. Jóváhagyás minden fórumon keresztül is ment. A hivek terhe igavonó után csak 2 kocsi tégláhozás lett volna. Dacára annak, hogy a visita minden szekeres és gyalog napszámra kötelezi őket. A plébános megadta volna a nagyobbított részre az alapot. Megdőlt a nagyobbítási terv, pedig ez lett volna a legjobb alkalom, mert a megrepedezett templomboltozatot újra kellett építeni. Ezóta a kint szorultak közül a dermesztő hideg miatt többen életükkel fizettek. 1898-ban a templom nagyobbítására szánt összeg, belső felszerelésre és csinosításra lett fordítva. A sötét szentéj 3 festett üvegablakot kapott. A középső egyúttal oltárkép is, Urunk mennybemenetelét ábrázolja. Ekkor készült a szép márvány főoltár is. A régi fa főoltárból Szent András mellékoltár lett, az orgona kijavítva két változattal és pedállal bővült. Meg lettek ujitva a padok, az egész templom ki lett festve, és a téglapadlóburkolat cementlapokkal lett kicserélve. Középen csillár és faligertyatartók világítják meg sötét időben a templomot.

A Vigadó szőlőhegyi Nepomuki Szent János kápolnán kívül még két kápolna volt a plébánia területén. Egy a szalacskei szőlőhegyen. Ki építette és mikor? Erre nézve nincs semmi adat. A nagyberki régi temetőben pedig volt egy sírbolt kápolna, melyben az alapító grófi család tagjai nyugodtak, de istentelen kincs-keresők még a csontjaikat is kihányták belőle. Az egész romba isdőlt, s anyagát csak a nagyberki újtemetőbe vitték egy leendő halottasház céljaira. A nagy- és kisberki iskolák egyúttal imaházak is, a 90-es években lettek e célra megáldva. Vasár- és Ünnepnep napgyűjtben litániák tartatnak bennük. A mosdósi fiúiskola az 1907. évi évben lett felemelve és renoválva. Missiókat tartatott 1897., 1901., 1906. években. Alapítványok Koltai

és Csik plébánosok alatt keletkeztek. Lásd az alapítványi naplóban. Csik Alajos 1909 júniusában lemond plébániájáról és nyugalomba megy Veszprémbe, ahol haláláig tartózkodott. Meghalt 1918. okt. 1-én, apanyoljárványban. A veszprémi alsóvárosi temetőben temették el, 72 éves volt. Csik Alajos nyugdíjba vonulásával megüresedett plébániát Friedrich Antal somogyhársági plébános nyeri el, de el sem foglalja azt visszamaradt régi helyén, ideiglenes lelkészként Szammer Ignác taliándörögdi kiegészítő lelkészt helyezi ide az egyházmegyei hatóság. 1909. július havában, aki a plébániát el is nyeri. 1910-ben investitálva is lett. Szammer Ignác folytatja elődjének munkáját, a hitéletet igyekszik intenzívebbé tenni. Mindjárt 1910-ben missiót tart. Lazarista atyák vezetése mellett. 1913-ban ismét volt missió, ugyancsak lazarista atyák tartották. A plébános 1913-ban villanyberendezést szereltet fel magának a plébániára. A világháborúból a mosdói plébánia is kivette a maga részét, bevonult kb. 500 ember, ezek közül sokan elesetek, megsebesültek, fogságba jutottak. A tantestület tagjai közül a háboru folyamán Zaller József mosdói kántortanító otthon teljesített katonai szolgálatot, Parraghy János kántortanító az orosz fronton, ahol fogságba is esett, és onnan csak 1920-ban tért vissza. A háboruban elesett hősök emlékét hirdeti a községekben felállított hősök emléke, melyen községenként a következő elesett hősök nevei olvashatók:

Mosdóson: Halász József, Klein Lajos, Tóth M. József, Urkovics István, Vörös András, Bóna A. Sándor, Adonics Vendel, Bernát Vendel, Bernát Károly, Bernát Lajos, Bóna Károly, Vörös Ferenc, Vörös József, Vörös A. József, Csizmadia András, Péti István, Bóna György, Bóna István, Éder Ferenc, Gál Gyula, Gál Mihály, Hadi Ferenc, Keresztes Gábor, Lesler Ferenc, Molnár József, Parragh István, Szikra Imre, Péter József, Samu Imre, Tóth József, Nagy

Nagyberkiben: Erényi György, Beczkinger Jenő, Wittmer László, tiszték. Bernát János, Javós István, Oláh József, Javós József és Javós György, Rajczi József, Tekács József, Tancsik János, Tancsik József, Tar József, Tóth Imre, Vörös Imre, Zsalakó Ferenc, Tóth Imre, Bóna Sándor, Farkas János, Ferenc István, Igali Sándor, Javós Sándor, Kálozdi Ferenc, Király Ferenc, Kordó Csike János, Kovács Péter, Mottil Károly, Peitler Imre, Rab Gábor

Rab Gyula.

Kisberkiben: Klár József, Feczler József, Sch ocbach József, Demkó Kálmán, Farkas Lajos, Frech József, Haupt György, Herr György, Herr József, Kiss Ignác, Klár Mihály, Enoll József, Links Lipót, Bisehosz Ferenc, Penler János, Szentágh Antal, Emléküket községük lakói kegyelettel őrzik!

1916. júliusában vitték el a plébániatemplom harangját hadi célokra, elvitték a nagyharangot, melynek súlya 6,75 p.q, és a kis harangot, mely kb. 130 kg-os volt. Megmaradt egy 2 qn. /mázsás/ harang, A község lakói szomorú lélekkel bucsuztak régi kedves harangjaitól, mely annyi örömeiknek, bánatuknak volt hirdetője 1833 óta.

Az 1918-19-es vészes idők, a kommunizmus gyászos napjai mélyebb nyomot nem hagytak a községek életében, szomorubb kilengések nem voltak, az illetékesek részéről inkább a gyöngeség jele volt az, hogy az iskolákból kivitték a keresztet, és az irgalmas nővéreknek világi ruhába kellett öltözniük. A grófi családot anyagiakban háborgatták csupán, de vandál pusztítás vagy más erőszakoskodás nem fordult elő. Hamarosan rendbe is jött minden a kommunukása után. 1921-ben miséiő volt, 1922-ben pedig 3 napos renováció, 1921. máj. 14-én bérmálás volt a plebánián. Dr. Rott Nándor megyéspüspök 725 bérmálkozóknak szolgáltatta ki a bérmálás szentségét. A megyés főpásztort a szokásos ünnepségekkel fogadták, ki a bérmálás alkalmával a Pallavicini örgrófi család vendége volt. 1926-ban renoválták a Vigadó szőlőhegyi Repomuki Szent János tiszteletére emelt kápolnát, melynek tetőzete már beomlással fenyegetett. 1927-ben változás állott be a plébánia kegyuraságát illetően, gróf Vigyázó Ferenc az eddigi kegyur, 1927-ben meghalt, vagyonát a Magyar Tudományos Akadémiára hagyta. A Tudományos Akadémia örökölte nagyberki birtokot és ezzel a kegyuraságot is. Az Akadémia a nagyberki birtokot bérbe adta Biró István jákói földbirtokosnak. A bérlet szerint a tatarozás, javítások a bérlő kötelessége. Az új kérelmek pedig a kegyuraság elé terjesztendők. Gróf Vigyázó nem volt rossz kegyur, de ragaszkodott mindenben a meglévő régi állapotokhoz. Jellemző, hogy Szammer Ignác plébánossal majdnem párre megy, mert a sertésölak

tetejét saját költségén cserőppel fűdelti be, úgyanis zsup-
pal volt fedve. Ugyanezen évben 1927-ben sikerült pótolni
a plébániatemplom harangját, melyeket 1916-ban hadicélokra
elvittek. Február 13-án fejeződött be a haranggyűjtési akció,
mely lehetővé tette, hogy kb. 4000 pengő költséggel a templom
új harangokat kapjon. Az új harangokat, melyek közül az xxi-
rang "A" hangú 420 kg-os, a kisebbik "B" hangú 130 kg-os, Szle-
zak László cég szállította. Ez alkalommal a harangdílványok is
részben át lettek szerelve, de nem véglegesen. A harangok meg-
áldását ez év májusában maga a főpásztor Dr. Rott Rándor végezte
szép ünnepség keretében, ki ugyanezen a napon áldotta meg
a gazdái Festetics kastély magánkezelőjét is. A harangok meg-
áldása délelőtt volt, azóta az új harangok hívják a plébánia né-
pét imára, szentmisékre, siratják a halottakat, kísérik őket
utolsó pihenőjükre zengő-zugó szavakkal.

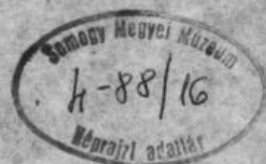
1929. jun. 29-én ünnepelte az egész plébánia lelkipásztorának
Szammer Ignác plébánosnak ezüstmiséjét, és együtte 120 éves
plébániai jubileumát is. A névünnepség szombaton 28-án este
szerezzel kezdődött. Másnap 29-én volt a jubileumi szent-
mise, melyen nemcsak a plébánia hívei, hanem a szomszédos falvak
nagy sokasága is megjelent. A nagy tömeg nem tért volna el a
kis templomban, ezért a templontéren felállított tbori oltár-
nál volt a szentmise, melyen az egész környék papja segédke-
zett, a jubiléumnak. Az ünnepi szónok Gyarmati János helyi
plébános maniduktora, pedig Kéri Elek esperes plébános volt.
A szép ünnepségen jelen voltak a környék előkelőségei, a jubiléum
tisztelői, jóbarátai is. Szentmise után üdvözlések, tisztelgések
keretében nyújtották át az ünnepeltnek a plébánia ajándékát
egy szép ezüst kelyhet.

1930-ban a templom felszerelése egy selyem félummal gyarapodott,
180 pengő értékben, a hívek adományából vették. 1930. pünkösd
vasárnapján tartotta meg a plébánia a Szent Imre jubileumi ün-
nepeget, a szent halálának 900 éves évfordulóján. Az ünnepség a temp-
lontéren folyt, a plébános bevezetője után az iskolás gyerekek
alkalmi verseteket szavaltak, majd szent Imre énekei után Ibves Józ-
sef kláberki kántortanító ünnepi beszédet mondott. Az ünnep-
séget a pápai és magyar himnusz fejezte be.

Az év június 13-án Budai Szent Antal napján volt a szőlősgazdák
szőlősgazdi kápolna újraszentelési ünnepsége. Megpölték az Akadémia-

nia mint kegyuraság renoválta. A kápolna 1773-ban épült. Még nem állapítható időn keresztül zárva volt. Istentiszteleti célra nem használták, mert execrálva volt erkölcstelen tett miatt. Istállóknak, pajtáknak használták. 1929. május 14-én a Magyar Tudományos Akadémia elvállalja a kápolna fenntartását, s kijelenti, hogy más célra használni nem enged. A védőszent ünnepén, június 13-án tartandó szentmise stipendiusának fizetésére és a fuvar megadására is kötelezte magát. A kápolna ez alkalomra teljesen helyre lett állítva, renoválva lett kívül belül, felszerelte a kegyuraság a legeszkütségesebb kegytárgyakkal: gyertyatartókkal, feszülettel, oltárt Biró István adományozta. Az oltárképet, mely Páduai Szent Antalt ábrázolja a Tudományos Akadémia fenttette Medgyessy Schwartz Antal festőművésszel. A padokat és székeket Nagyberki község csináltatta. A szelencsai négykötésű adományozott két képet. A kápolna megáldását megbízásból Kéri Elek c. kanonok attalasi plébános kerületi esperes vezette a Környék papságának segédletével. Részt vettek a szertartáson Tihanyi Péter tesszári esperes plébános, Tamás István kerécseligi, Szemer István mosdósi plébánosok, Szabó Sándor szűklyi plébános, Vas János attalasi káplán. Az ünnepi szentmisét és beszédet Kéri Elek tartotta. A kegyuraságot Varga Domján doktor cisztercita r. a Tudományos Akadémia tagja és Tolnai Lajos doktor egyetemi tanár képviselték. Varga Domján doktor a szentmise után szintén tartott egy nagyon szárnyaló ünnepi beszédet az egybeültekhez. Az ünnepségen nagy számban vettek részt a hívek valamint a környék előkelőségei is, kiket aztán Biró István látott vendégül. Az ünnepségen közreműködött a Kisberki fuvószenekar is.

1930. szept. 30-án tartotta az igali esperesi kerület papsága öszi gyűlését Güllében, melyen Szemer Ignác mosdósi plébános 20 éves kerületi jegyzőségét is megünnepelték. A kerület papsága aranytollal kedveskedett az ünnepeltnek. Ez év őszén, okt. elsőjén kezdték meg a templom és plébánia külső renoválását, újra lett festve a templom egész külseje, új tetőfedést kapott a

templom és torony. A plébánián is volt kisebb renoválás, kívülől átmeszelték az egész épületet, az ajtókat, ablakokat kifestették. Nov. 23-án erős villámcsapás és jégeső volt, szokatlan természeti túlnyomény. Este a zárdában ünnepély volt, a csodás érem Szűzanya megjelenésének 100 éves évfordulója alkalmával. Az ünnepi beszédet Vass János atyaiak kaplán tartotta. Színre került "Mata lin nővér téka" c. szindarab. Nov. 27-én a csodás érem Szűzanya ünnepén ünnepi szentmisét volt, csodás érem áldással és füstöléssel.

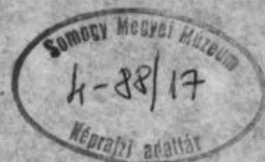
1930. dec. 7-én megkezdte az egyházközség működését, dec. 8-án Nagyberkenyén és dec. 21-én Kisberkenyén. A gyűléseken a hitközségek kinevezték az egyházközségek egyszemélyes és megyei beosztottak a képviselőtestületi tisztséget és tisztikart. Az első képviselőtestület tagjai és tisztikara a következők voltak:

1931. aug. 24-én kezdik a plébánia belső tatarozását, a padlókat újra kitéglézték, a szobákat kifestették, az ebédlőbe és a szőlő udvari szobába új kályhákat állítottak föl. Szept. 14-én szent Ignác plébános repülőgéppel megy Budapestre a haznerába lelkigyakorlatra.

1932. márc. 3-6 között rövid lelkigyakorlat volt a plébánián, melyet P. Polgár Domján andocsi szent Ferenc rendi atya tartott. Sok gyónó volt az alkalom alk. Márc. 6-án volt a kárpátutáni stációk köpek megállása, melyeket Bernát Ferenc mondósa 1 lakos ajándékozott a templomnak / a csigilás okmánya a levéltárban/. Jún. 22-én exhumáltak a z 1914. aug. 5-én meghalt és Mosdóson ideiglenesen eltemetett Suv. Majláth György gyónó tetemét szállították el a Pozsony megyei Zabarva, a család sírboltba. Majláth Gusztáv erdélyi püspök özvegye volt a megboltozott, és a volt országbíró özvegye.

Aug. 21-én ünnepelte Kendrovics Anna mondósa postamesternő 50 éves szolgálati jubileumát, a köztisztviselőknél 116 postamesternő ezt az 50 évet Mosdóson szolgált le.

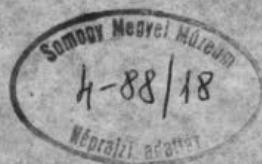
Aug. 23-án, vasárnap tartotta a kárpátutáni Katolikus Ifjúsági Szövetség a szentmisét Nagyberkenyén. Márc. a szentnapra Budapestről a következő személyek jöttek le: Stromer

Viktórius o.s.b., K. Török Miklós, Szél László. Tábori mise után volt a sajtógyűlés a nagyberki vásárt éren, melyen a budapesti szónokokon kívül beszélt még Ögró f. Pallaviccini György v. b. t. t. földbirtokos, országgyűlési képviselő is.

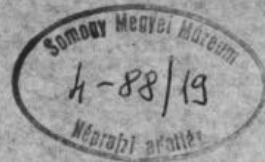
1933 elején Szammer Ignác plébános betegeskedni kezdett, rövid ideig a pécsi klinikán kezelik, majd mikor április folyamán betegsége komolyakra fordul ismét Pécsre megy orvoslást keresni bajára, innen már nem is jött haza élve, máj. 11-én meghalt a pécsi klinikán, a súlyos betegséghez trombózis járult, mely gyorsan végzett vele. Máj. 14-én Mosdóson temették el a hívek és a környék nagy részvételével.

A temetési szertartást Majer Gyula somogyiszlai plébános végezte, 54 éves volt s 24 évig volt lelkipápastora Mosdónak. Jóságú, egyszerű ember volt, akit mindenki szeretett. Ősszel sírja fölé síremléket állított hagyatéka terhére e Tamási István kereszelyi plébános, végrendeleti végrehajtója. Halála napján máj. 11-én alapítványi mise mondandó lelkiudvosságért. Betegsége idején az egyházmegyei hatóság Turi László bussáki káplánt helyezte ide kisegítőnek, aki a plébános halála után idős adminisztrátorként maradt itt, továbbra is. Jun. 13-án a szalacsikai kápolna búcsu napján a kápolna falmélyedésébe egy Patrona Hungariae szobrot állítottak föl közadakozásból. A szobor 190 pengőbe került. A szobrot Szabó Sándor csükölyi plébános szentelte föl a búcsu napján. Máj. 14-én Szammer Ignác temetése napján tartotta első szentmiséjét Nagyberkiben Parraghi Béla újmisési veszprémi egyházmegyei áldozópap, Parraghi János nagyberki kántortanító fia. Az új misén, mely a falu főterén a kereszt-nél volt, jelen volt az egész plébánia hívőserege, de a környékből is igen sokan. Az újmisési kézvezetője Kéri Elek c. kanonok attalai esperes plébános, szónoka pedig Bajnoszky Tamás osztopáni plébános volt. Szammer Ignác halálával megüresedett plébánia t 1933. júl. 30-án töltötte be a főpásztor, amikor a kegyuraság bemutató levele alapján kinevezte az új plébánost, Czövek Jenő veszprémi ...káplánt. Az új plébános aug. 15-én foglalta el plébániáját, a hívek ünnepléses külsőségekkel fogadták lelkipásztorukat, lovasbandó-

rium és a hitközségek képviselőtestületeinek küldöttségei Attalára mentek, új plébánosunk elé, ki Kéri Elek c. kanonok, esperes plébános kíséretében érkezik Nagyberkibe. Itt Kispál István nagyberki körjegyző üdvözlé a z új plébánost, aki ezután a nagy és kisberki hivek kíséretében körmenetben megy át Mosdósra. A körmenet alatt a kisberki fuvós zenekar egyházi énekeket adott elő. Mosdóson Lendvai Károly batéi körjegyző üdvözlő beszéde után Kéri Elek esperes átadja az új plébánosnak a templom kulcsait, a stólát és az evangéliumos könyvet szép beszéd kíséretében. A szentmise és az új plébános beköszöntő beszéde a templontéren volt, mert a nagy tömeg nem tért volna el a templomban. Jelen volt Őrgróf Pallavicini György mosdósi földbirtokos a plébánia intelligenciája, a hivek, sőt a szomszédos plébánia hívei is nagy számban. Szokásos üdvözlések és tisztségek után a zárdában volt közebéd.

Aug. 16-án volt a hivatalos átadás, melyet Kéri Elek esperes folytatott le. Az új plébános kérésére a kegyuraság noha 1931-ben jelentős tatarozást végzett, ismét je lentős alakításokat engedélyez. Az irodajaajtó bejárathoz kerül, hogy a hivek könnyebben hozzáférhessenek a plébánia hivatalhoz. A dohos faliszekrények kidobattak, az éléskamra a konyha mellé kerül, cselédszoba lett az egyik kamrából, a WC egyuttal fürdőszoba, beton padozatot, csatornázást kapott, berendezést nem. Új padlózás két szobába. A plébános pedig saját költségén újra festette az egész lakást, csak a lakás nedvességén nem tudott egyenlőre segíteni, ez nagyobb alakítást igényelt volna. A hitélet emelésére bevezette az első csütörtöki délutáni gyóntatást, az iskolás gyermekek is előző napon végzik el a gyónásukat, így a torlódás sok elkerülhető lett. A plébánia templom kis befogadóképessége miatt az Őrgrófi család eddig élvezett privilégiumát az ő beleegyezésükkel megszüntette, és a kastély kápolnában nyáron végzett csendes misét a plébániatemplomban egész éven át állandósította. 1933. okt. 1-től vasár és ünnepnapokon a plébániatemplomban két szentmisét honosított meg, 1/2 9-kor csendes szentmise, melyre hivatalosan jön a tanulóiifjuság is, és 10-kor a plébániai nagymise. Így mostmár a hivek jobban és kényelmeseb-

ben elérték a templomban, és ezzel a szentmise hallgatóinak száma is úrvendően emelkedett. A nyári és téli hónapokban a zárda nagytermében iskolán kívüli és népművelési előadások folytak, melyeket vetítőképes előadások, szavak, szava lettek, énekszámok, kis jelenetek tettek színessé és vonzóvá. Karácsonykor a tanuló ifjúság karácsonyi énekeszindara bot rendezett. Az év úrvendős eredménye a szentmise látogatások szép fellendülése volt, a sorozatos vasárnapi szentbeszédok is erről szóltak. A multhoz képest nagyon emelkedett a perselypénzbevétel is. 1934-ben folytatódta a népművelési előadások. Jan. 18-25-ig igen szépen látogatták a hívek a hitettség kegyelméért tartott litániákat. A nagyböjttben sokan elvégezték a húsvéti szentgyónást és járultak a szentáldozáshoz. Fájdalmas péntek előtti három napon lelki gyakorlat volt, idegen gyónatók segítségével. Márc. 17-19-én Szent József triduum volt, nagy csüörtökön este szentóra volt, az oltári szentség imádására, hálaadásul a szent évvel kapcsolatban. A filiabeli hívek részére is volt külön gyónási alkalom. Fejérvasárnap volt az elsőáldozók kedves ünnepsége, melyen a szülők együtt áldoztak gyermekeikkel. Az első szentáldozás után a zárdában szeretetreggeli volt kis ünnepség keretében. Rossz, száraz tavasz volt, mely nagyon hátráltatta a munkákat. Máj. 16-án a Vigadó szőlőhegyi bucsun Hozner László tiszászi káplán tartotta a szentbeszédet. Jul. 22-én volt az egyházközségi képviselőtestület megújítása. Jul. 29-én pedig az új tagok eskütétele. Az egész képviselőtestület szentgyónáshoz és szentáldozáshoz járult testületileg, utána az új tiszttakar megválasztása következett.

Okt. 3.-ára lisieuxi Kis Szent Teréz Ünne pére készült el a templom főbejárata melletti fülkében a tiszteletére emelt oltárra, a szobrot a hívek közadakozásából szereztük be. Az oltárral egyúttal a nagypénteki szentség célját is szolgálja. Ebben az évben a templom felszerelése a következő tárgyakkal gyarapodott: misale romannus, misale devanctórum, evangéliumos könyv, albacingulusok, lántablák, a mellékoltárra. Kerestelési készlet, 4 db rézgyertyatartó a mellékoltárra.

szenteltviztartó és hintő. A proviziós készlet újra lett aranyozva és ezüstözve. Kendrovics Anna nyugalmazott postamesternő ajándékozott egy rés perselyezőt. A budapesti központi Oltá regylet ajándékozott a templomnak egy fehér egy sáld és egy viola casulát. A kaposvári irga lmas nővérek pedig á tjavították, s felujították a templom régi casuláit: 1 fehér, 1 piros, 1 fekete casulát. Készítettek egy új fekete bársony casulát, ezüstbrokát betéttel és paszománnyal. Az egyházi ruhák részére készült egy ruhatartó szekrény. Keszénaudókná Kochmáros Béláné mos dósi uradalmi intéző neje ajándékozott a templomnak egy fehér antipendiumot. Móger Gyulá né pedig a Mária oltárnak egy horogolt antipendiumot, és oltárterítőt. Az irgalmas nővérek a Kis Teréz oltárnak adományoztak egy oltárterítőt. Az okt. 31-i szentségimádáshoz kapcsolódva ünnepelte meg a plébánia fennállá sának 100 éves évfordulóját, a község népe az egész napos szentségimádás keretében róttá le háláját a szentségi Jézusnak azokért a kegyelmekért, melyekben űket részesítette az évszázad alatt. A hivek emlékül egy ezüst cibóriumot ajándékoztak a templomnak erre az alkalomra. Az ünnepélyes nagyzsén segédkeztek: Vaskuti József merenyei káplán, Dr. Anti Illós kaposvá ri hittanár, Molnár István kaposvári hitoktató. Az ünnepség Te Deummal zárult. Az esti szentbeszédet Molnár István kaposvári hitoktató tartotta. Részt vettek az ünnepségen a plébánia hivei nagy tömegben, a községek vilá gi hatósá gai, a szomszédos papság. A téli hónapokban ismét megkezdődtek a népművelési előadások. Igen szépen sikerült a karácsonyi ünnepség. A szegény iskolás gyermekek cipőt, ruhát kaptak ajándékba a befolyt bevételekből. Örvedetesen emelkedett ebben az évben az áldozók száma és a perselypénzbevétel is, mely javulást bizonyít a hivek buzgóságát illetőleg. Az 1935. év januárjában tartotta meg a plébánia a családvédelmi tridumot, jan. 10-13. között. Szentcsalád vasárnapján volt a családok ünnepélyes felajánlása. Ez évben is sokan látogatták a hittegyességben tartott ajtatosságokat, jan. 18-25. napokon. Márc. 15-én szentmise után igen jól

sikerült márc. 15-i ünnepség volt, ápr. 8-án pedig Rákóczi Ferenc halálának 200 éves jubileumát ünnepelte meg az ifjúság szép műsorral, melyen a tanszék tagjai méltatták az évforduló jelentőségét. Ápr. 11-13-án volt a nagyböjti plébániai lelkigyakorlat. Ez alkalommal volt az előírt szentévi jubileumi ájtatosság is a templomlátogatásokkal. Igen jól sikerült a lelkigyakorlat, sokan végezték el a szent gyónásokat. Sádi János mosdói lakos a templom szent sírja részére szép ursirkorpuszt ajándékozott a régi olajnyomat helyett. Igen szép volt az új szentsír ebben az évben. Ápr. 27-28-án voltak a szentévtörvény ájtatosságok, litániák, az előírt ájtatosságok, Te Deummal a szentséges atya szándékára. A dologidő dacára is szépen összejöttek a hívek az esti órákban. Ápr. 28-án volt az első szentáldozási ünnepség, igen sok volt az elsőáldozó, 91 ebben az évben, szeretet reggelivel fejeződött be az ünnepség. A husvét-i időben nagyböjti első vasárnapján fehérvasárnapig 1720 volt az áldozások száma. Ápr. 28-án az egyházközség képviselőtestülete elhatározta, hogy a templom előtti térséget téglával lerakattja, mert rossz időben a nagy sár miatt alig lehetett a templomba bemenni. Ápr. 30-án kivágták az utcában lévő nagy fákat. A jegenyefát állítólag 1874-ben ültették, 26 méter magas volt. Máj. 4-én kezdődött a bérmlás előtti novéna a szentlélek Isten tiszteletére, hogy bérmlkozásunk hitben megerősödjön az ő kegyelmével.

Erős fagyok voltak május elején, melyek sok kárt okoztak szőlőben, gyümölcsben. Máj. 4-én este 9 ór akor a szalacskaikajmajorban kigyulladt az egyik istálló és bent égett 41 db nagy állat, köztük 26 db magyar ökör. A tűz oly hirtelen tört ki, hogy mentésről szó sem lehetett. Szerencse, hogy emberéletben kár nem esett. Máj. 6-án készült el a templomtér kitéglázása, a három község közösen vállalta a terhet. Sor került egyúttal a sekrestye és az oratórium kifestésére is, mert már nagyon rossz állapotban voltak. Máj. 10-én kezdődött meg a kerületben a bérmlás. Nagy örömmel olvas tam a gondos, részletekre kiterjedő házi törvényt.

Mosdóson, 1935. V. 12. + Minder püspök.

Máj. 13-án nagy ünnepe volt a plébá miának. Ezen a napon volt a bérmálás, a Veszprémi Hirlap így ír a bérmálásról: Az ugori kerületből jött a főpásztor Somogyba, Dr. Dükessics József prelátnak kanonok, somogyi főesperes és Megyeri Schwartz Róbert dr. püspöki tanácsos kíséretében. A délutáni órákban indult a főpásztor gépkocsin Kaposvárról, a 4 órákor érkezett Nagyberkibe. Belsőkeztes marad a fogadtatás Nagyberkiben, az egész falu zászlódiszt ültött magá ra. Nem volt ház, amelyen nem lengett volna nemzeti színű zászló. A diszkapunál ott volt egyházi részről Kéri Elek tb. kanonok, esperes attalaj, Czövek Jenő mosdósi plébános, a tantestület, világi részről Baresay Ákos kaposvári járás főszolgabírá ja, Kispál István nagyberki körjegyző, a községi képviselőtestület teljes számban, és a falu apraja-nagyja. Az üdvözlő beszédek után a főpásztor folytatta útját Kereseligetire. Utközben megtekintette tte a kisharki római katolikus iskolát. Az attalaj bérmálásakor az ünnepi beszédet Czövek Jenő mosdósi plébános tartott a máj. 12-én. Máj. 12-én délután jött át a főpásztor Mosdósr a, kit hatalmas tömeg fogadott. Ott voltak a polgá ri hatóságok: Biró István nagyberki bérlő, földbirtokos, levették, stb. Mosdós községben Lendvai Károly batéi körjegyző köszöntötte a főpásztort a templom bejárata előtt pedig a plébános, az eccerlacertos magnus hangjai mellett vomult be a templomba, mely gyönyörűen volt díszítve. A főoltár pápai színekben pompázott, fehér gyöngyvirág és sárga tulipán díszítette pálmákkal. A templomi fogadás után ünnepély volt a zárdában, mely Márkus Etelka irgalmas nővér buzgóságát dicséri, utána az iskolákat látogatta meg a főpásztor, majd a plébánia vizsgálat következett. Máj. 13-án volt a bérmálás, ragyogó napfényes tavasszi időben. 347-en bérmálkoztak. Az ünnepi beszédet Neuberger Imre igali lelkész tartotta, a környék papsága teljes számban vett részt a bérmáláson. A bérmálás révén a főpásztor maga is intézett beszédet a hívekhez. A grófi kastélyban szállt meg a főpásztor kíséretével, de a plébánia vendége volt. Külön is kiemelte a főpásztor a hívek buzgóságát, és a rendet és ^{csinát} itt tapasztalt. Délután a hívek és a bérmálkozók nagy tömege

becsüztette el a távozó főpásztort, körmenetben kísértük el a kastélytól a fenyes út elejéig. A bérmenton investitálta a főpásztor Czúvek Jenő mosdósi plébánost. Máj. 21-én

Somogyacsán miután a plébánosi esküt és hitvallást letette, a somogyacsai templomban a bérmentésre beszejött nagy hívőseleg előtt. A főpásztor beszéd kíséretében meg is meggyarazta a híveknek a ténykedés jelentőségét, kiemelve ezt is, hogy ritkán láthatnak ilyent, mert ezt Veszprémben a püspöki kápolnában szokta elvégezni. Az investitálás Mosdóson történt volna, ha a szükséges iratok időben kézhez jutottak volna. A bérmentés alkalmával adott engedélyt a főpásztor arra, hogy a mosdósi irgalmas nővérek a helybeli zárdában kápolnát létesíthessenek, és ott a legméltóbb oltáriszentséget is őrizhessék. Az írásban kiadott, leiratba foglalt engedélyt a zárda őrzi. Az engedélyben ki van kötve, hogy hetenként egy szentmise a kápolnában tartassék. Az egyik alkalmas szoba lett a szent célra kifestve, átalakítva és felszerelve. A kápolna Jézus szentséges szíve tiszteletére lett szentelve. A kápolna megáldása jul. 1-én, Jézus szent vére ünnepén történt. A megáldást egyházközségi engedéllyel a plébános végezte. Jelen volt az alapító ünnepségen az őrgrófi család képviselőjében őrgróf Pallavicini Györgyné is. A kápolna berendezése a zárda tulajdona. Szept. 8-án jól sikerült sajtónap volt Nagyberkiben. Verseghi Károly a. c. tanácsos volt a sajtónap szónoka. Jelen volt a környék papsága, tanítósága, intelligenciája és sok érdeklődő is. Dec. 3-án egy csavargó asszony belopódzott a templomba, és ki ellopta onnan az ott található fehérneműt, a Mária oltár berittőjét, amit gyorsan összekapkodhatott. A legnagyobb kár egy jó karing volt. A nyomozásnak nem lett semmi eredménye. Kárpótlásul kapott a templom a budapesti Oltári Egylettől egy albat egy karinget, két minisztráns inget. A téli hónapokban ismét folytatódtak a népművelési és A.C. előadások, kultursték műsorral tarkítva.

1936. év.

A Pallavicini féle mosdósi uradalom gazdát cserélt. Az őrgrófi család anyagi zavarok miatt kénytelen volt eladni a még tulaj-

donát képező mosdósi birtokot a kastéllyal együtt. A mosdósi polgárság is szeretett volna igényelni a birtok javából, a gyengébb földek nélkül. Szabó Lejos földbirtokos, kormányfőtanácsos nosztány pusztai bérlő vette meg a birtokot kastéllyal kb. 460 000 Pengőért. Ebben az évben a templom felszerelése ismét gazdagodott, Vég Józsefné mosdósi lakos ajándékozott a templomnak egy Szent József szobrot, mely márc. 19-én Szent József napján lett felállítva és megáldva. A kegyuraság a plébános kérésére pénzt ajándékozott a templomnak, s ebből a templom részére miseruha anyagot vásároltunk. A miseruhákat a kaposvári irgalmasnővérek készítették el, éspedig egy fehér, egy piros, egy zöld, egy fekete ókeresztény casulát. A violaszínű ókeresztény casulát készen vettük. A plébániai husvétii lelkigyakorlatok az évben ápr. 1-4-ig voltak. Máj. 5-én tragikus körülmények között halt meg Parraghi János nagyberki kántortanító Tibor fia, kiesett a vonatból és a vonat szétroncsolta, Kaposváron temették el. A szokásos jun. 13-i Szent Antal szalacskei Szent Antal bucsun ez évben az ünnepi szónok Molnár István kaposvári hitoktató volt. Jun. 22-én tartotta a plébánia őrgróf Palleviccini Edéné szül. Majláth Etelka lelkiüdvéért a szentmisét halála alkalmával. Nagy jótevője volt Mosdósnek, sok szegényt istápolt, zárdát alapított, a templomot segélyezte életében. Aug. 31-szept. 31-ig tanítóink Kisbárepátiban tanítók részére tartott lelkigyakorlaton vettek részt, melyet Kúszreghy Antal marcali esperes plébános tartott. Részt vettek a lelkigyakorlaton az esperesi kerület összes tanítói. Aug. 11-én hirtelen meghalt körorvosunk dr. Hagerman Sándor Nagyberkiben. Fialtal volt még aránylag, szívszélhűdést kapott, Kaposváron temették el őt is. Dec 5-től dec. 13-ig nagy lelki élménye volt a plébániának, 8 napos misszió. A missziót Kúszreghy Antal marcali esperes plébános és Sterali János regályi plébános /pécsi egyházmegye/ tartották. A misszióra már jóval előbb készült a plébánia. Előkészítő szentbeszédok, imák a misszió sikeréért, bebarangosták már jóval előre a nagy eseményt. Minden család nyomtatott meghívót kapott, melyen a misszió egész programja közölve volt. A misszió napirendje a

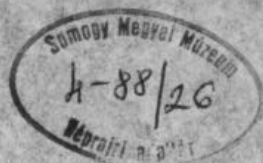

a következő volt: reggel 6 órakor hajnali mise

1/29 9 " oszendes mise

9 " missziós szentbeszéd,

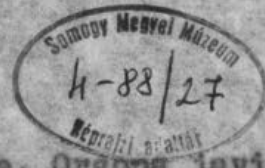
utána énekes megymise, délután két órakor állapotbeli oktatások gyóntatással. Este 6 órakor missziós szentbeszéd, befejezőül litánia. Betegek és öregek gyóntatása a háznál 7-én és 9-én volt. Külön oktatást kaptak 7-én az iskolások, 8-án a leányifjúság, 9-én a legényifjúság, 10-én az asszonyok, 11-én a férfiak. Külön ünnepek voltak: szerdán a plébánia halottjaiért, és hősi halottokért, ünnepélyes gyászmisével, beszéddel a ravatalnál. Kőszeghy esperes plébános beszélt. Csütörtökön este 3 óras szentségimádás volt éjjelig, nagyon jól sikerült. A missziós atyák és a plébános felváltva végezték az órákat. A hívek kitartottak hűségesen, végén rövid gyertyás körmenet a templom körül volt tervbe véve, de a rossz idő miatt ezt nem lehetett megtartani. Pénteken este a szent kereszt ünnepély volt, és a missziós kereszt megáldása, megkoszorúzása, férfiak ünnepe volt. Körmenetben hordták a templomban a missziós keresztet. Szombaton délután a kisgyermek megáldása, beszéd apáknak és anyáknak, este Mária ünnepély felajánlás. Vasárnap délelőtt a nagymisével kapcsolatosan a plébánia felajánlása Jézus szentséges szívének, a misszió befejezése, kegytárgyak megáldása, pápai áldás. A misszió igen szépen sikerült. A hét elején az idő kedvező volt, csak a vége felé romlott el az út, de a hívek kitartottak mindvégig. Az összes gyónások száma 1370 volt, a szentáldozásoké 1800. A tömeges gyóntatásnál segítettek az attalai és tessári plébánia kaposvári káplánok. A missziós atyák ünzetlen buzgósága kiváló szónoki készséggel felépített beszédek maradandó mély nyomokat hagytak a hívek lelkében. A misszióra készült az el a szentségtartó átalakítása, aranyozása. Ez alkalommal lett a lunula is kicserélve ezüstre, Zedő Béla budapesti cég készítette, igen szépen és olcsón. Ekkor lett újra nikkelezve és rendbehozva az apucibulum és navikula is.

Az 1937. év telén kezdték meg a villany bevezetést a templomba. Szabó Lajos helybeli földbirtokos a plébános kérésére saját villanytelepéről ad áramot a templomnak ajándékba. A tavaszi belső renoválás alkalmával a villanyberendezés át lett szerelve és falba lett rakva. Így a templom rendszeres világítással is rendelkezik, ami főleg az esti ájtatosságoknál és a sötétkémi időben igen hiányzott. Március 6-án áldotta meg a zárdakápolna keresztútját Végyuustai Gábor andocsi Szt. Ferenc rendi házfőnök. Márc. 7-10-ig a kisberki hívek részére volt 3 napos lelkigyakorlat a kisberki iskolában. Márc. 11-14-ig az iskolás gyermekek részére volt külön lelkigyakorlat. Márc. 16-19-ig plébániai lelkigyakorlat volt egybekötve Szent József triduinummal. Május 23-án tartottuk meg az eucharisztikus szentév ünnepélyes megnyitását. Szentmise után a zárda udvarán diszkó egyesülés volt, ünnepi beszéddel, szavalatokkal énekszámokkal.

Tavasszal kezdődött meg a templom belső renoválása és festése, ez alkalommal új ablakokat kapott a templom hajója, új ajtók kerültek a korzóra /?/ oratóriumba. Festve lettek az összes padok, ajtók, ablakok is. A kömives munka elvégzése után a templom belsejének festését Frics Ferenc kaposvári festő végezte. Az asztalos munkát Hankai Károly nagyberki asztalosmester végezte. A restaurálás bevételei: adomány mosdósi hívektől 367. 40 Padományból: Nagyberki Hitelszövetkezettől: 160 P. Mosdósi Hitelszövetkezettől: 200 P. Hangya Szövetkezet Mosdós: 117. 42 P. Kegyuragágtól: 400 P. Nagy és kisberki egyházközségektől: 400 P. Bánó István képviselőtől: 100 P., Bíró István földbirtokostól: 50 P. és a tetőjavítás anyagát és munkadíját adományozta. Eladott régi anyagokból 81.70 P. Harangalapból, megmaradt pénzből és szalacsikai betétből: 150 P. Az Akadémia ezen felül előre kifizette 10 évre azt a 60 Pengőt, összesen 600 pengőt, melyet évente a szalacsikai bucsu napjára szokott a mosdósi templomnak adni. Szükség volt erre az összegre, mert sok volt a kiadás, bevételi források pedig már nem voltak.

A templom festése 911.20 P-be került. Asztalosmunka 661.69 pengőbe került. Oratórium ajtó, ablakok 4 db, két ajtó a korzóra /?/, padátalakítások, szoborállványok, Mária oltár belső része, tabernáculummal üvegezett fal az oratóriumba. Ekkor kapott a templom áldoztató rácsot, amely 131.20 pengőbe került.

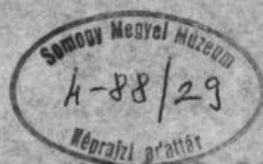
Dancsek Géza kaposvári műlakaton készítette. Orgona javítás, hangolás: 141.60 P. Kőművesmunka 120 P. Villanyszerelés, csillár, reflektorok, lámpák, anyagok: 370 P. Allványozás, anyagok: 400 P. A templom teljesen megújult belsőleg. Ekkor kerültek ki a templomból a régi, hasznavehetetlen oda nem illő tárgyak. A régi lourdesi oltár fabariangja helyett a régi szép fa Mária szobor új oltár is falba vésett helyet kapott a templom jobb oldalán. Így a szószék is szabaddá lett téve. A szobrokat nagy hozzáértéssel Kamilla nővér, kaposvári óvónő nővér festette át. A festési munkálatok 2 hónapig tartottak, ezen idő alatt a festőknek lakást, ételmezt a plébános, a zárda és Zala József kántortartató adtak. A teljesen kész templomot jun. 6-án vasárnap benedicalta újra Kéri Elek címzetes kanonok /c./ általai esperes plébános a hívek nagy tömegének jelenlétében. Az ünnepélyes aktuson és szentmisén Sélley Kálmán kaposvári káplán, Sebestyén József büssüi lelkész és a plébános segédkeztek. A szentmisét a plébános végezte. A szentbeszédet Sebestyén József büssüi lelkész tartotta. Május hó folyamán májusi ájtatosságot tartottunk szombaton és az ünnepek előtti napokon. Szeptember 23-án és 26-án a főpásztor püspökké szentelésének 20. évfordulóján hálaadó szentmisék volt a plébánia templomban.

Október 31-én katolikus és eucharisztikus nap volt Mosdóson a környék hívei, ifjusága, tanítósága nagy számban vett részt ezen a szép ünnepségen. 9 órakor szentséges mise, 10 órakor nagy mise volt, mely után a templom téren megkezdődött az ünnepség. A plébános megnyitója után d. Kerkai Jenő s. y. segedi teol. tanár és Kóródi Katona János v. orsz. gyűl. képviselő beszélt a szentévi kötelességekről. Kéri Elek c. kanonok esp. zárószavainak ért véget együlés. Délben Hagyberkiben bankett volt, utána pedig az ifjusági gyűlés az agrárifjusági mozgalom megindítása, propagálása érdekében. Este a plébánia templomban szentóra ájtatosság volt. Okt. 26-án kigyulladt Szabó Lajos mosdósi földbirtokos majorjában a villanytelep és teljesen leégett. Elvezettük egyenlőre a villanyt, pedig oly sokat áldoztunk rá a templomban. Dec. 8-án sajtógyűlés volt a három egyházközség részére Mosdóson. Dec. 31-én a volt a Szent István jubileumi év ünnepélyes megnyitása az évvégi hálaadóval kaposv-

latban. A szentévi előkészület nagyban folyt az évben, elfogyott 220 db jelvény, 200 db imafüzet, 300 db szentkép, 88 84-en jelentkeztek ... /?/ A templom ebben az évben egy véluimmal és két oltárterítővel gazdagodott. A Szammer féle vékony kupáju kelyhet masszív erős román kehellyé alakíttattam a Ledó cégnél csekély ráfizetéssel. Ez évben új leltár készült a sok új szerzemény miatt, továbbá az egyházmegye hatóság jóvá hagyta a plébánia stólatáblázatát.

1936. év

A Szent István jubileumi év és az eucharisztikus kongresszus esztendeje. Az évet a kongresszusra való előkészület jegyében kezdtük, folytatódtak az imák a kongresszus sikeréért templomban, iskolában. Erre buzdítottuk a híveket is. A leendő nagyberki templom részére rehdelt az egyházközség egy kongresszusi emlék cibóriumot a Ledó cég kivitelezésében. Ezt a kelyhet a kongresszusi áldoztatásoknál Budapesten használták, a kongresszus után pedig visszakapta a nagyberki templom. Talpazatán rajta van a kongresszus jelvénye. Jan. 23-án hosszas szehvedés és betegség után meghalt kerületünk esperese Kári Elek c. kanonok, attalai plébános. Temetésén a mosdósi plébánia hívei is részt vettek. Sokszor fordult meg plébániánkon, ünnepségeinken. Vagyonát zárda alapításra, jótékony plébániai célokra hagyta. Márc. 23-27-én volt a szentévi eucharisztikus tridunum, mely nagyon szépen sikerült. Az ünnepség vasárnap szentségimádással, esti gyertyás körmenettel és éjjeli szentmisével végződött. Külön volt tridunum ápr. 8-10-én Kisberkiben is. Eucharisztikus nap volt május 8-án Kisberkiben, máj. 15-én Nagyberkiben. Mindkét helyen egész napos szentségimádás folyt. Nagymisével, szentbeszéddel litániával és délután befejezésül szentséges körmenettel. Az ünnepségeket az iskolákban tartottuk meg. Nagy örömmel és buzgósággal ünnepeltek a községek, hisz falujukban sohasem volt még szentségimádás és szentséges körmenet. Sok gyónó és áldozó volt mind a három egyházközségben a szentév folyamán. Máj. 25-30 közötti napokban volt a budapesti eucharisztikus kongresszus. A szentséges atya követe Pacelli Jenő bíboros államtitkár volt. A kongresszus lelki hatásai a plébánia híveinek lelkében is maradandó nyomokat hagytak. Fellelőndült a szentáldozá-

sok száma. A plébánia hívei közül a plébános vezetésével 84-en vettek részt a kongresszuson, kik közül 62-en a külön vonattal utaztak. A szentév folyamán a szentjobb országjáró útján közösségünket is érintette. Körmenettel vonult a plébánia népe a batói állomásra, hogy láthassa a szentjobb diadalutját. A kongresszus vége felé terjedt el a híre annak, hogy II. Pius pápa összeintéte Dr. Tóth Tihomér pápai prelátest, egyetemi tanórt a központi szeminárium rektorát, a kiváló hitezőnokot és írórt ki-nevezte a beteg főpásztor Dr Rott Nándor mellé segédpüspöknek. Utódlási joggal. Az új püspök felszentelése jun. 29-én volt az egyetemi templomban. A tanév végén vonult nyugalomba a nagyberki egyházközség kántortanítója Parraghi János igazgató tanító. Közel négy évtizeden keresztül tanított, 1909. aug. 1. óta volt tanítója a nagyberki iskolának, részt vett a világháboruban is, orosz fogságban is volt, onnan 1920-ban jött haza. Az egyházmegyei hatóság c. igazgatónak nevezte ki. Főleg a Hangya és hitelsövethozati életben tünt ki gyakorlati munkásságával a községlet terén. A megüresedett állásra sokan pályáztak. Az egyházközség helyére szept. 15-én Sik Sándor kántortanítót választotta meg a hármas jelölés alapján. A Szent István jubileumi év meghozta az első örömhírt, megünnepelhetjük csonka hazánk egy részének visszatérését. Visszakaptuk a bécsi döntés alapján a felvidék egy részét. Nov. 11-én ünnepélyes Fedsummal ünnepeltük meg ezt az örömdetes ténytet. A hálaadó szentmise és ünnepségen nagy számban vettek részt a hatóságok, hívek, ifjuság kik zászlók alatt vonultak föl.

1939. év

Ez az év az anyaszentegyház életében nagy gyászal kezdődött. Febr. 19-én meghalt XI. Pius pápa. Tenetése napján ünnepélyes gyászmisét tartott a plébánia hívek nagyszámu részvételével. A nagy veszteség mellett nagy öröme is ért bennünket magyarokat az új pápa személyében. A biborosok a pápaválasztó konklavén a budapesti eucharisztikus kongresszus pápai legátusát az eddigi biboros államtitkárt Pacelli Eugenió kardinálist választották meg új pápává, aki XII. Pius nevet vett föl. Az új pápa koronázásának napján márc. 12-én hálaadó szentmise volt a plébánia templomban alkalmi szentbeszéddel. Szomorú gyász érte az ősi veszprémi egyházmegyét is, márc. 3-án a hó első péntekén meg-

halt jószágos főpásztorunk Dr Rott Nándor megyés püspök.
A temetése napján márc. 6-án ünnepélyes gyászmise volt lelki
üdvéért, és kegyeletos lélekkel gyászolta meg az egész plébánia.
A tavasz sok kárt okozott a gazdáknak. A sok esőzés miatt kiűn-
tótt a Kapos csatorna és elvitte, tönkretette az egész szénater-
mést. Sok híd is tönkrement. Márc. 12-15-én ifjúsági lelkigyakorl-
lat volt Mosdóson a záróban. Ezen nem csak a plébánia ifjúsága vett
részt, hanem az egész esperesi kerület minden községéből is jött
2-3 részt vevő ifju. A közelebbi községekből többen is tanítók
vezetésével. A lelkigyakorlatot a plébános és Sebestyén József
büssüi lelkész tartották. A lelkigyakorlattal kapcsolatban volt
a KALOT agrárifjúsági mozgalom szervezőtanfolyama is, melyet
Magyar Ferenc KALOT titkár vezetett. A vidéki legények a mos-
dósi gazdáknál kaptak lakást és ételmet. Igen szép eredménnyel
végződött a lelkigyakorlat és tanfolyam. A záróünnepélyen, mely
márc. 15-én volt részt vett az egész környék papsága, jegyzői, tani-
tósága nagyszámu érdeklődő közönség. A műsort a legények adták.
A KALOT ezután megalakult Mosdóson is, és azzal az ígérettel kezd-
te meg működését, hogy krisztusibb embert, műveltebb magyart, és
önérzetesebb embert farag magából. Ünnepélyes tagavatást tartott
a megalakult ifjúsági egyesület, a este a "Virradat" című szin-
darabbal és táncmulatséggal fejezte be az ünnepséget husvét
másnapján. Nagyberki plébániai lelkigyakorlatok ebben az évben
márc. 16-18-án voltak Kisberkiben. Márc. 29-ápr. 2-án pedig
Mosdóson. Május 6-án ismét nagy gyász érte egyházmegyénket.
Megdöbbenve vettük a gyászhírt új főpásztorunk Dr Tóth Tihamér
haláláról, tragikus hirtelenséggel végzett vele a gyilkos kór.
Temetése napján, mely május 9-én volt Budapesten, gyászmise
volt lelki üdvéért. A KALOT ifjúsági legényegylet tagjai részt
vettek máj. 14-én Büssüben az esperes körli KALOT seregzenlén.
Részt vettek az ünnepi programjában is, szavalattal, monológ-
gal, beszéddel. A nagyberki templom építésének kezdete
Máj. 10-én nagy ünnepe volt a nagy és kisberki hiveknek, régi
vágyak és óhajuk valóra váltása kezdődött meg ezen a napon.
Az építendő új templom első kapavágási ünnepe. Évek óta
folyt a tervezgetés, gyűjtés, még a nagy munka elkezdődhetett.
Máj. 10-én este fél 7-kor litánia volt a leendő templom helyén.

és utána ünnepélyesen megkezdték az építési munkát, az alapok kiadását. A plébános, Kispál István körjegyző majd a két község képviselőtestületének tagjai egy-egy kapavágással megkezdik a munkát Isten nevében, Krisztuskirály dicsőségére, ki nek tiszteletére épül majd az új templom. Már évtizedekkel ez előtt tervbe volt véve a nagyberki templom építése, de nem volt alkalmas ember hozzá, aki a terveket valóra is tudta volna váltani. Kispál István nagyberki körjegyző, bár nem katolikus vallású, mégis szívvvel és lélekkel állt bele ebbe a hatalmas és neves munkába. Időt, fáradságot nem kimélve teremtette elő az anyagi fedezetet a templom megépítéséhez. Nemcsak templomot, hanem szóp és nagy templomot akart a nagyberki és kisberki híveknek adni. Ebben a munkában minden igyekezetével támogatta a plébános, a két község egyházi és politikai képviselőtestülete. Első lépés az volt, hogy az egyházközség megvette a Magyar Tudományos Akadémiától 5000 pengőért azt a telket, mely a falu közepén állt, a körjegyzőség mellett, ahol valamikor egy korcsma állott. A telek központi fekvésű, közel van Kisberkihez, a vasutra néz. Szűk ugyan egy kicsit, de megfelelőbb hely nem akadt. Az építendő templom tervrajzát a plébános Fábiam Gáspár doktor kormányfőtanácsos, budapesti építészmérnökkel terveztetette meg. Modern román stílusban, ókeresztény belső megoldással, ráépített toronnyal, mert a hívek óhaja ez volt. A templom kereszthajósnak lett tervezve, 34 méter, hosszúságban 16 méter széles kereszthajóval és 12 méter széles hajóval. Befogadóképessége kb. 1000 lélek. Az egyházközség a kivitelezést kiadta Gerhardt György nagyberki építőmesternek. A templóépítéshez szükséges anyagi fedezetet a nagy- és kisberki hívek adták önkéntes megadóztatás formájában, részben pedig a nagyberki urbóres község erdejének kitermelését ajánlották fel 20 hold ajánlották fel erre a célra, Kispál István körjegyző ajánlatára. A munka megindult május 11-én, és júl. 2-án, mikor az épülő templom alapkövének ünnepélyes elhelyezésére sor kerülhetett, már magasán állottak a falak. Az új templom alapkövének ünnepélyes elhelyezése júl. 2-án volt. A ritka ünnepségen részt vet-

tek nemcsak a plébánia hívei, hanem az egész környék hívó része is. Ott voltak Stephaich Pál alispán, Veres Dezső főszolgabíró, a környék papsága, jegyzői, tanítói, intelligenciája. Az alapköltség szerződésait Dr. Hoss József plébános kanonok irodavezető végezte nagy papi segédlettel. Az új templom falai között ünnepélyes szentmisét és szentbeszédet is mondott a szerződés befejezése után az alapkőben lett elhelyezve egy bádóg tokban a templom építésére vonatkozó irat, érmék. A szép ünnepséget egy hirtelen jövő záporosó zavarta meg csapán. A templomi szerződés után az iskolában közeledt volt. Biró István nagyberki bérlő és földbirtokos felajánlotta az új templom márvány főoltárt és Krisztus szobrát, annak összes költségeit. Az alapkő letétel után rohamosan folyt a templomépítés. Az volt a terv, hogy észre a templom és torony tető alá kerüljön. Még a háborús hangulat sem riasztotta vissza a vezetőséget a nagy munkában. Dácsolat és elismerés illeti meg az egyházközség egész képviselőtestületét, mert közös akarattal és egyetértéssel fáradozott azon, hogy a templom minél szebb legyen. Nem volt szóhuzás, ellenzékieskedés. A szép cél érdekében lelkesen dolgoztak, ellenőrizték a munkákat. Ősz elejére el is készült a templom falazása, tetőszerkezete, tornya, készen állott a nyere, vakolatlan templomépület. Szeptember 14-én éppen a Szentkereszt felmagasztalásának ünnepén az esti órákban kedves ájtatosság keretében húzták föl a toronyra a megáldott keresztet. Az ünnepségen jelen volt az egész falu apraja-nagyja. A kereszt díszes vasból készült masszív alkotás. Julius 25-én ünnepe volt Kisberki községnek. Ezen a napon tartotta első szentmiséjét Köves József lazarista atya, Köves József kisberki kántortanító fia. A szép ünnepségen ott volt az egész környék. Táborigi mise volt az iskola előtti térségen, manudoktora Czövek Jenő mosdósi plébános volt, szónoka pedig Janisch lazarista atya. Julius 26-án vette a plébánia az örömhírt, hogy árva egyházmegyénk főpásztort kapott Dr. Czepik Gyula prelátnak kanonok személyében. A püspökszentelés napján és szept. 24-én hálaadó szentmise volt a plébánia templomban, mely után imádkoztunk az

uj főpásztorért. A tanév végével vonult nyugalomba a mosdósi egyházközség kántortanítója Zala /Zeller/ József igazgató tanító. 1902 óta tanította a mosdósi ifjúságot. Négy évtizedes tanítói munkásság után, melyből 36 évet Mosdóson töltött vonult megérdemelt nyugalomba. Az egyházmegyei hatóság már korábban igazgatói címmel tüntette ki. Sokat dolgozott a község szövetkezeti ügyeiben, Hangya Hitelszövetkezet, sőt más községi ügyekben is. Utódjául az egyházközségi képviselőtestület 1939. szept. 27-én fiát, ifj. Zala Józsefet választotta meg egyhangulag a hármas jelölés alapján kántortanítójának. A téli hónapokban tovább folyt az A. C. keretében a népművelő munka. Gazdag kíséreléssel folytak az A. C. előadások is. Rendezést, betanítást a tantestület tagjai vállalták. Külön ünnepélyek voltak az év folyamán márc. 15-én, elsőáldozáskor, a visszaváltott területekért tartott ünnepségeken, apák, anyák napján. Karácsonykor az iskolák szép és bensőséges karácsonyi ünnepségeket rendeztek, karácsonyfákat állítottak fel az iskolákban, és kis ajándékot kaptak a gyermekek. Az elmúlt évben szintén emelkedett a szentáldozások száma. Ez év őszén a mosdósi kastélyba, mely a vármegye tulajdona, lengyel internált tisztek jöttek. Hazájuk elvesztése után sok lengyel tiszt, legénység, polgári létkos jött hazánkba. Ezeknek a tiszteknek egy részét kb. 200 főt itt helyeztek el a kastélyba, magyar katonai felügyelet mellett. A község lakossága rokonszenvvel fogadta őket. Igen megható és szép a templomi énekük vasár- és ünnepnapokon. Január elején az ünnepélyes szentmise keretében az egyházközségek Jézus szentséges szívének ajánlották föl magukat. Márc. 1-én megünnepelték a községek szép ünnepségek keretében Vitéz Nagybányai Horthy Miklós kormányzó ur 25 éves kormányzói jubileumát. Hálsadó szentmisén részt vettek a hatóságok is. A nagyböjti időben jól sikerült lelkigyakorlatok voltak külön-külön minden egyházközségben. Márc. 3-5-ig Kisberkiben, Márc. 7-10-ig Nagyberkiben. Márc. 14-17-ig Mosdóson. A lelkigyakorlatok vezetői P. Róna György nagyatádi ferences atya és Solyom József attalái káplán voltak. Minden egyházközségben

az idén külön-külön volt az első szentáldozási ünnepély is. Máj. 13-án a tavaszi szentségimádás napján Mosdóson, Máj. 19-én Kisberkiben, 26-án Nagyberkiben az új templom vakolatlan falai között emelt ideiglenes oltáron. Ezt a szép ünnepséget kicsit megzavarták a katonai behívások. Kelet-Magyarország és Erdély visszacsatolt részeinek megszállása kezdődött meg éppen ezen a napon. A kis elsőáldozókat kedves ünnepség keretében szeretettel reggelivel vendégeltük meg az iskolákban. Máj. 18-án KALOT ifjúsági egyesületünk részt vett és szerepelt az igali esperesi kerület áttaljai seregszemléjén. Jun. 23-án voltak az egyházközségi választások. Az előírás szerint csökkentett létszám szerint alakultak át az egyházközségi képviselőtestületek. A nagyberki egyházközség képviselőtestülete a régi maradt, ezeknek megbízatását a megyéspüspök ur öxellentíája a templomépítéssre való tekintettel meghosszabbította 1942. év végéig. Akkor az egész képviselőtestületet meg kell újítani. Szept. 15-én ünnepélyes Te Deummal ünnepelte meg a plébánia hívőerege Kelet-Magyarország és Erdély egy részének visszacsatolását. Nov. 24-én szentóra ájtatosság volt szentséges atyánk szándékára a világbékéért. Nov. h végén elkezdődtek az A. C. ezévi előadás sorozatai. Az előadásokat a tanítók, plébános tartották, a kísérműsort is a tanítók rendezték. Szerepeltek az előadásokon a KALOT ifjúsági egyesület tagjai is. Ez évben is emelkedett a szentáldozások száma. A nagyberki templomépítés ebben az évben a befejezéshez közeledett. Tavasszal megkezdődött a külső és belső vakolási munka. Kivülről a templom egy sárgás színű tartós vakolattal lett bevakolva. A vakolási munka úszre teljesen elkészült, és ki is száradt. Egy időben elkészült a palásos, a bádogos munka, majd a nyár végén az ablakok is. A román stílusú szőnyegmintás ablakokat Kopp Ferno budapesti üvegfestőszeti műterem szállította. Az ablakok egy része edományokból lett beszerezve, a többit az egyházközség fizette. Az egyes ablakokat ajándékozták: a nagyberki hitelszövetkezet, a Hitelszövetkezet igazgatósága, Parraghi János nyugalmazott kántortanító Tibor fia emlékére, Giszler Mihály szíjjártó és szikvizgyáros, néhai Herbay Pál c. kanonok szentbalázi plébános hagyatéka, id. Vendel György, Köves József kisberki kántortanító.

Az ablakok közel 5000 pengőbe kerültek. Télre a templom tetőzete, vakolása, ablaksi készen voltak. Tavaszra csupán az asztalos munka és a padozat betonozása, cementlapozása maradt. Elkészült a belső lamennyezet is, kazettaszerűen kiképezve, melyet Molnár László asztalosmester kaposvári cég szállított be. Mára rendelte meg az egyházközség a többi asztalosmunkát is. A nehéz háborús viszonyok dacára is jelentősen előre haladt a munka, ha a tervbe vett időre, Krisztus Király ünnepére nem is készülhetett el minden teljesen.

1941. év.

Nehéz, háborús viszonyok között köszöntött reánk az új év. A januári imenyolcásba belekapcsolta a plébánia a világbékéért való könyörgést is. Árpádházi Boldog Margit szentté avatásáért sokat imádkoztunk, és e célra a hívek sok lelki csokrot ajánlottak föl. Folytatóttak az A. C. világnézeti előadások. Jan. febr. hónap folyamán Dr. Katona János főorvos is tartott előadást. Igen jól sikerült a farsangi előadás tréfás, vig. műsorával. Márc. 15-én gazdag műsorral, hazafias ünnepség volt mind a három községben. Szent József ünnepére ismét tridunummal készült a plébánia. Márc. 22-én 26-án voltak a plébániai lelkigyakorlatok idegen gyóntatók segítségével. Hosszú időn 1100 áldozás volt. Márc. 28-30-án Nagyberkiben, Márc. 30-ápr. 1-ig pedig Kisberkiben volt külön lelkigyakorlat a hívek részére. Husvóra ismét voltak katonai behívások a Délvidék megszállása miatt. Ápr. 8-án nagy hóesés volt, husvét előtt is, úgy hogy a rossz idő miatt a feltámadási körmenetet csak a templomban lehetett megtartani. Kora tavasszal ismét megindult a munka a nagyberki templomban, elkészült a padlózat kibetonozása, majd az asztalosmunkák. Kemény tölgyfa ajtók bronz színre festett vasveretekkel igazi díszei lettek a templomnak. A sekrestsékbe fapadlózat került. Ápr. elején kezdődött meg a mennyezet festése. A művészi terveket önzetlen fáradozással Leszkovszky György festőművész Képzőművészeti főiskolai tanár készítette, és ellenőrizte a kivitelezést, mely Horváth Dezso kaposvári

festő munkája. Az ókeresztény stílusú mennyezet kissé magyaros stílusban lett festve, ókeresztény jelképekkel. A szimpompás mennyezet nagyszerűen emeli a templom művésziesen egyszerű belső hatását. Gyidőben lettek a falak is kifestve halvány zöld, krém és fehér tónusban. Festés után lerakták a padozatra a cementlapokat, és ezzel a templom belsője rendben volt. Sor kerülhetett a főoltár, az áldoztató rácsozat, szószékek és mellékoltárok felállítására. Mindezeket Szarvas István alezredes katonai mérnök Fábrián Gáspár műépítész társa tervezte, aki az egész templomépítésre felügyelt. A nemesen egyszerű fehér márvány főoltár özegegy Schwarz Józsefné kaposvári kőfaragó és szobrász cég készítette a szószékekkel együtt, melyek szintén márványból vannak. A főoltár Krisztus Király szobrát, mely fehér navarrai márványból van faragva Krasznai Lajos budapesti szobrászművész készítette és szállította. Ugyanazok ő készítette és szállította a Mária szobrot, és Szent Imre szobrot is, melyek márványdara anyaga anyagból vannak. A főoltár és a márvány Krisztus szobor Biró István nagyberki bérlő, földbirtokos ajándéka. A Mária szobrot Illés József dombóvári lakos ajándékozta a templomnak. A Szent Imre szobrot pedig a jelenlegi templomanya Nagy Imre. A két mellékoltár ideiglenesen betonból, téglából készült. A szószékek ókeresztény ambószerűen vannak megoldva. Anyaghiány miatt a díszítések még hiányoznak róluk. Tervbe van véve bronz szimbólum mindegyikre. Az áldoztató rács vasból készült fa könyöklővel működő alapszatra. A két szép fehér márvány szenteltvíztartót a bejáratnál özv. Schwartz Józsefné kőfaragó x cég ajándékozta. Festés előtt készült el még a templom villanyberendezése is. Rejtett világítással, reflektorokkal a szentélyben, melyet Villányi József kaposvári cég szerelt fel. A hajóban ugyan egyenlőre csak ideiglenes világítótestek vannak felszerelve. Közben gyűjtés és adakozás útján a legszükségesebb berendezési tárgyak is elkészültek. Így a gyertyatartók, oltárkereszt, szentélytartó, kehely, csengők, csulák, szőnyeg, az apróbb felszerelési tárgyak, misekönyv stb. A sekrestyeszekrényt és beren-

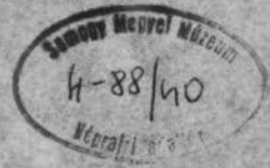
dezést Kelemen Sándor csomai műasztalos készítette. Minden készen volt a templomszentelésre. Rendbehozatta a község a templom környékét is, elkészült az alagosövezés legfontosabb része. A kész templomot a plébános kérésére a megyés főpásztor maga benedicoálta, méltányolni kívánva a nagy- és kisberki hívek nagy áldozatkészségét, kik a maguk erejéből építették föl templomukat. A templomszentelés időpontjául a főpásztor jul. 6.-át tűzte ki. A nagy- és kisberki hívek napok óta készültek a vasárnapi templomszentelés felejthetetlen ünnepére, hogy külsőleg is kimutassák szeretetüket, ragaszkodásukat Istenhez, az egyházhoz, a főpásztorhoz, az új templomhoz. Vasárnap reggel már zászlódiszben pompázott az egész falu, gyönyörűen volt díszítve nemcsak a templom, a templontér, hanem végig az egész utca. Reggel 8 órakor lovasbandérium és feldíszített kerékpárokon leventék mentek a község határáig, hogy ott fogadják, és a faluba kísérik a megyés főpásztort. Ekkor már a templom előtt gyülekezett a papság, kik közül megjelentek Dr. Egerszegi Lajos attalai, Dr. Párdányi Emil mernyei, Tamási István keréscseligeti plébánosok, Katona Lajos káplán. Lassankint érkeznek a megyei és környékbéli előkelőségek, élükön gróf Széchényi Endre főispánnal, Stephaich Pál alispánnal, Biró Sándor gazdasági főfelügyelő, Maár Lajos és Gyula földbirtokosok, és még sokan mások. Ekkor már az egész térséget ellepte a környék és a falu híveinek nagy tömege. Az összes résztvevőket kb. 4-5000 főre lehetett becsülni. A nagyberki állomás maga ezen a napon 1200 db jegyet adott ki a visszautazásnál. Veres Dező főszolgabíró kíséretében pontosan 9 órakor érkezett meg a feldíszített diadalkapuhoz a lovasoktól és kerékpárosoktól kísérve Dr. Czapik Gyula megyéspüspök, Dr. Langmár Lipót kanonok iródeigazgatóval. A díszkapánál a vármegye főispánja, alispánja és Kispál István nagyberki körjegyzővel az élén Nagy- és Kisberki községek egyházi és politikai község képviselőtestülete fogadta a főpásztort. Kispál István szép beszéddel üdvözölte a megyéspüspököt: "Álom volt- mondotta- ami valóra vált, most hogy felépült a nagy- és kisberki hívek áldozatkészségével a templom.

Ezt a magasztot nem döntheti meg semmi, ma sem, amikor a gyilkoló és robbanó bombák 100 és 100 ezer embert ölnek meg. Aldja meg, szentelje fel kegyelmes főpásztorunk templomunkat, hogy legyen ez a hajlék a szeretet hajléka, lelkünk vára és öröke az Isten háza"- fejezte be beszédét Kispál István körjegyző, aki református híbő létére közel egy évtizede dolgozott már azon, hogy temploma legyen Nagyberki községnek. A negyész püspöknek ezután egy kis elemista leányka Igali Bözsi piros szegfűkből készült szív alakú csokrot nyújtott át, és egy megható alkalmi költeménnyel köszöntötte a főpásztort. A főpásztor nagyhatású beszéddel válaszolt az üdvözlésre: "nagy örömmel jöttem el a templom felszentelésére, Erkölcök örömmel és szeretettel adom rá áldásomat, a templomból eredjon isteni szeretet, a krisztusi szellem az erkölcsi erő a családokra, a fiatalokra, egyházunk és hazánk reményiségére, életünk virágára. Aldja meg az Isten a község minden hívőjét, fakadjon az egyetértés nyomában boldogság, szeretet Isten és a hazá iránt. Ezután megkezdődött az új templom benedicalása, majd a püspöki szentmise, mely alatt a hívek ezrei. Sik Sándor nagyberki kántortanító vezetésével szabónél szebb énskeket adtak elő a Szent vagy urem szerint. Evangélium után a főpásztor szentbeszédet mondott, felajánlaskor a kórus egy alkalmi éneket adott elő, mely Sik Sándor kántortanító szerzeménye. A püspöki szentmisén az egyházközségi képviselőtestületek tagjai és sokan a hívek közül szentáldozáshoz járultak. Szentmise után a főpásztort a papság a hívek sorfalai között a azomszédos körjegyzőségre kísérte, ahol fogadta a küldöttségek tisztelgését, majd az iskolában tiszteletére rendezett villásreggelin vett részt. A nagyberki ünnepségek befejeztével a főpásztor meglátogatta otthonában Czövek János mosdósi plébánost, megnézte a plébánia templomot és a zárdát, majd a délutáni órákban visszatért székhelyére. Nagyberkiben a felejthetetlen szép ünnepség szent-séges litániával ért véget, majd népünnepély volt a község vásárterén. A templomszentelés napjától kezdve minden vasár és ünnepnapon azóta van szentmise és szentbeszéd a nagyberki templom-

ban a plébános saját elhatározása folytán, sőt megtartja a rendkívüli ajtatósságokat is. Fuvart az egyházközség ad ezekre az alkalmakra, a plébános semmi ellenszolgáltatást nem kér ezért a hívektől. A téli hónapokban tovább folytatódtak az A. C. világnézeti és népművelési előadások a községekben, továbbá a vasárnap megszentelése érdekében kifejtett mozgalom. Krisztus királyságának ünnepén tartotta meg Nagyberki község első bucsuját, melyre nagy számban jöttek össze vidékről is a hívek. Karácsonykor a főpásztor Czövek Jenő mosdósi plébánost püspöki tanácsossá nevezte ki. Az egyházközségek képviselőtestületei, tanítószága ez alkalommal jókívánságaikkal keresték föl a lelkipásztorukat, a karácsonyi ünnepek alkalmával pásztorjáték, szindarab, ünnepség volt Mosdóson és Nagyberkiben, ahol a szék bevétel a templom javára ajánlották föl, első ízben volt éjjeli mise az új nagyberki templomban, melynek Püda /?/ Kázmér lengyel tábort lelkész végzett.

1942. év

Január elején kezdték meg az egyházközségek a kórokozó elleni mozgalmat. Jan. 4-én Mosdóson, Jan. 6-án pedig Nagyberkiben volt engedélyezett szentóra, ezzel kapcsolatban, majd kulturelőadás ezen cél elérése érdekében. Sok plakátot függesztettünk ki, sok röpiratot osztottunk ki erre a célra. Folytatódtak jan. febr. folyamán a kulturelőadások az egyházközségekben. A plébános márc. 7-10. közötti napokon a mihályi plébánia híveinké lelkigyakorlatot tartott az egyházmegyei bizottság kérésére. Az új nagyberki templomban márc. 19-22-ig plébániai lelkigyakorlat volt, melyet Haller István kerccseligeti lelkész és a plébános tartottak. Külön voltak szentbessédek a leventei ifjúság részére is. A lelkigyakorlat igen szép eredménnyel fejeződött be. Márc. 22-én este kezdődött a mosdósi hívek részére a lelkigyakorlat a plébániatemplomban, és tartott márc. 25-ig. A lelkigyakorlatot Dr. Taraszenyák László hetesi káplán tartotta szép eredménnyel. Kisberkiben husvétgyónatás, lelkigyakorlatos beszédekkel, szentmisével márc. 25-28-án volt. A nagyberki hívek, hogy a nagyheti

szertartásokat új templomukban meg lehessen tartani közadako-
zásból és felajánlásokból beszerezték a szükséges felszereléseket. Így szentsír, húsvéti gyertyabartó, triánculium alleluja szobor viola pluviale stb. Az első ízben tartott nagyheti szertartásokat az új templomban a plébános végezte, a plébániatemplomban a leggyel tábori lelkész. Gyönyörű szép volt a nagyberki szent sir a nagyhéten. A rossz idő miatt a feltámadási körmeneteket csak a templomban lehetett megtartani. Tavasszal a templom tér rendezése folytatódott, természetesen lett kirakva a templom melletti magasabb földréteg, majd befejezték a csatornázást, lerakták a leendő kerítés alapjait, hátul és körül a kerítés is elkészült, majd a sekrestyéhez vezető utakat és a templom elejét is betéglázták a járdáig. A templom tér jegyzőség melletti oldalára a hősök emléket a másik oldalra pedig egy keresztet állítottak kellő átjavítás után. Így a templom külső környéke is rendeződött. Kegyelettel ünnepelték meg az egyházközségek szentséges atyánk XII. Pius pápa püspökké szentelésének 25. évfordulóját. Máj. 10-én ünnepélyes szentmisével Te Deummal, emlékbeszéddel. Előzőleg a plébánia hívei is lelkicsokrokat gyűjtöttek és ajánlottak fel a szentatyának.

Az elsőáldozási ünnepségek máj. 25-én voltak Mosdóson és 31-én Nagyberkiben a templomban. Utána az iskolákban kis ünnepség keretében szeretet reggelit kaptak a kis elsőáldozók. Az urnapi körmenetet Ur napján, jun. 4-én Mosdóson, jun. 7-én vasárnap pedig Nagyberkiben tartottuk meg a templomtéren. Igén szép és rendezett volt mindkettő. Ez volt az első urnapi körmenet Nagyberkiben.

Szent Antal napjára, jun. 13-ra egy nagyberki hívő szép, elefántcsont színű, 150 cm. Szent Antal szobrot adományozott a nagyberki templomnak, melyet kis ünnepség keretében szenteltünk meg, és adtuk át rendeltetésének. A szobor szép tölgyfa talapzaton áll a templom jobb oldali bejáratánál. Junius elején egyházközségeinkből is sokan mentek ki az orosz frontra, hogy a bolsevikok elleni harcban támogassák a tengelyhatalmukat. Nehéz szívvel bucsuztattuk a messze idegenbe menő katonáinkat, elláttuk őket imafüzetekkel, csodás érmekkel Kaszap István ereklyék-

kel. Velemenyi szent gyónással és áldozással indult a front-
ra, az otthoniak pedig imáikkal kísérték őket a bizonytalansá-
ba. Híveink közül név szerint a következők mentek ki a frontra a köz-
ségekben: Mosdós: Zala József kántortanító, hadapród őrmester,
kint zászlóssá lépett elő és bronz vitézségi érmét kapott, majd
a signummal tüntették ki. Hideg Gyula, Éder Lajos, Keresztes
János, Szijjártó Sándor, Foki Dénes, Gál Flórián, Gál József,
Keresztes Sándor, Varga Gyula, Vörös Dezső, Bóna Dezső, Papp Sán-
dor, Bóna Károly, Pölöskei József, Bóna G. László, Keresztes Fe-
renc, Bosnyák Ferenc, Bóna Sándor, Bali József, Bali Antal, Pető
Lajos, Kis Vörös Dezső, Gulyás Gyula, Porzavári Márton, Császár
József.

Nagyberkiből: Kostyák József, körállatorvos hadnagy. Haraszt
József, Kalmár Gáspár, Kis Béla, Kuster Sándor, Vörös József,
Takács Kálmán, Takács Károly, Varga János, Szép Ferenc, Parkas
József, Parragh Gyula, Erdélyi István, Kristóf János, Sámoly
Imre, Illés Imre, Hajnal Sándor, Nagy Ferenc, Tar Gyula, Javos
Sándor, Nyers Imre, Varga Sándor, Parkas Sándor, Dobos Sándor,
Szép János, Vajda Károly, Rózsa Mihály, Gál József, Javos Sán-
dor, Gál Péter, Gál Ernő, Szücs Gyula, Javos Kálmán, Szerecs
József, Varga István, Hankai Károly, Kalocsa Antal.

Kisberkiből: Haupt József, Vendel József, Nyári György, Vendel
György, Májer József, Kis Mihály, Kálódi István, Barkási Ká-
roly,.

A plébános miután hívei közül ennyien a frontra mentek, elhatá-
rozta, hogy ezután minden héten egy szentmise a hadbavonult ka-
tona híveiért ajánl fel, melyet mindig hirdetéssel ad tudtul a
többi híveknek is, hogy a szentmise kegyelmeibe kapcsolódva ese-
dezzék a plébánia hadba vonult hívei testi-lelki jóvoltáért.
Az első szentmise jun. 12-én Jézus szive ünnepén volt, azóta
minden szombaton van szentmise a hadba vonult hívekért, mely
után a megjelentek közösen imádkoznak értük. Jun. 14-én Mosdó-
son, 21-én pedig Nagyberkiben engesztelő szentségimádási óra
volt, Jézus szive tiszteletére, szentbeszéddel a végén, gyer-
tyés körmenettel a templom körül. Ezek az imaórák is imád-
kozott a plébáni- hívő serege a harctérre indult katona hívei-
ért. dukkus Julius végén Sik Sándor nagyberki kántortanító

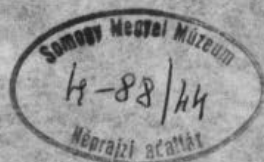

lemondott állásáról. Nagyberkiben Sik Sándor kántor utódjával az egyházközség azept. 15-én Gaál László mesztengyői osatálytanítót választotta meg. Az egyházközség a választást megerősítette, és az új tanító az eskütétel után állását elfoglalta okt. 4-én. Október hó folyamán a Rózsafüzén ájtatoságokat a plébánia hadbavonult híveiért ajánlottuk föl, hogy a Szűzenya oltalmazza meg őket minden bajtól. Okt. 25-én a plébánia hadigondozó vasárnapot tartott. Megemlékeztünk a harctéren levő hívekről, s a gyűlés eredményéből részükre kegytárgyakat szereztünk be. November vége felé jött meg az első szomorú hír a harctérről Császár József mosdói lakos hősi haláláról. Dec. 3-án lelkiüdvéért koporsós gyászmise volt, melyen részt vett az egész község, s kegyelettel gyászolta e messze időnben a hazáért hősi halált halt fiát, nyugodjék békében. Karácsony előtt pár héttel a plébános levélben felkereste az összes fronton lévő katona híveit, s tolmácsolta nekik a nagy ünnep alkalmával szerető együttérzését. Küldött nekik egy kis katona imakönyvet kis érmecskét és egy karácsonyi szentképet. Megható volt a fronton küzdő katonák sok-sok lapja, levele, amit irtak ez alkalommal. Különbösen is állandó levelezésben volt velük a lelkipásztor és ők is szorgalmasan irtak. A karácsonyi ünnepekre közös gyónással, szent áldozással készültek a hívek, ünnepélyt tartottunk az éjféli mise előtt, melyet a háborus idők dacára is sikerült megtartani ez évben is mindkét templomban.

1943. év

Nehéz háborus ujév kezdete az 1943. év, felajánlottuk egyházközségeinket, katonáinkat Jézus szívének. Jan. 2-án Mosdós község második hősi halottjáért Vali Antal lelkiüdvéért volt a szentmise, a Keleti fronton halt ő is hősi halált, a múlt év dec. 14-én körül. A szentmisén szintén ott volt az egész község és szentmise után a levante társai koszorúikat kivitték a temetőben lévő hősi emlékre majd díszmenettel, imával adóztak emlékének. A nagyberki templom részére Rajczi Lajos kis Jézus szobrot ajándékozott. A betlehemi kis Jézus szobra az egész karácsonyi időben vonzotta az ájtatoskodókat. A templom részére ez évben is sikerült felszerelést szerezni. Gazdagodott a templom egy ókeresztény zöld, továbbá fekete, viola, piros egyszerűbb casulákkal, hogy az eddigi pár darab szebb miseruhát kimélni lehessen. A casulákat az elmúlt évi bevételből szereztük be. Jan. 26-án nagyberki község hősi halottjáért Varga Istvánért volt a szent-

nise. Ezen a szentmisén is jelen volt a község előljárósága és sokan a hívek közül. Varga István szülei csak áprilisban jöttek Nagyberkibe, nem volt tőzgyökeres nagyberki lakos, de hősi halála megrásta az egész falut. A leventék itt is helyeztek el koszorút a templom mellett álló hősi emlékre, és imával, diszmenettel rótták le vele szemben a kegyeket adóját. Jan. 24-én vasárnap szép ünnepséget tartottak a mosdósi lengyel tábor internált tisztjei. A mosdósi kastélyban 1934. év szeptembere óta állandóan vannak lengyel tisztek. Vasár- és ünnepnapokon a mosdósi templomba járnak szentmisére, papjaik is ott miséznek naponta. Az internált tisztek elhatározták, hogy emlékül felajánlanak a mosdósi plébánia templomnak egy áldoztató kalyhat. Emléket akartak itthagyni, ha egyszer már hazájukba kerülhetnek. Ezt a kehely talpazatán meg is öröközték. Az áldoztató kehely köpenyére pedig ráhímeztették a csesztahovai fekete szűzanya képét, ezzel a felirással: Regina Poloniae ora pro novis. Az emléket ünnepélyes külsőségek között adták át. Vasárnap 1/2 11-ker assistentiás nagymise volt lengyel papok közreműködésével, mielőtt a plébánosnak átadták megüldés végett a cibóriumot. Majd a helybeli tábor lelkésze Matthalaky Viktor magyar és lengyel nyelven alkalmi beszédet mondott. A szentmisén a tábor ének és zenekara latin többszólamu misét adott elő. Szentmise végén ez szentségi áldás volt az új cibóriummal. A szentmiséről és átadásról hangos filmfelvétel is készült. Este a kastélyban pedig diszhangverseny volt, melyre az egész környék intelligenciáját meghívták. A jól sikerült műsor keretében lengyel és magyar darabokat adtak elő zenekarral és énekkarral. A meghívott közönség a késő éjjeli órákig maradt együtt a legjobb hangulatban. A tél folyamán ismét megtartottuk az A.C. /Actio Catholica/ kb. 1920 körül alakult./ világnézeti előadásokat az egyházközségekben műsoros esték keretében. Március elején ismét szomorú hírt kaptunk az orosz harctérről Keresztes Sándor mosdósi hívünk hősi halált halt. Övegye és kisfia nagy gyászában az egész község osztozott a márc. 3-án megtartott gyászmise keretében. Márc. 21-én Mosdóson, 25-én Nagyberkiben tartottunk egyesítő imádrát a hívek nagy tömegével. Ápr. 11-15-ig Nagyberkiben, 15-től 18-ig Mosdós on volt a husvétii lelkigyakorlat, melyet P. Jámboz András

Külön lapon

Meghívó a mosdósi missióra

Hátlapján Misszió imádság

Az élet olyan rövid, és biztos a halál
A rettenetes óra vajon hogyan talál
Ah egyetlen a lelken és várja őt az ég
Ha most meg nem mentem, alkalom lesz-e még?

Majd megítél ez Isten, közel az óra már,
A menynek boldogsága vagy poklok kínja vár.
Ürökre boldog lenni, mily édes gondolat,
S Ürök kínokra menjok egy csepp öröm miatt.

Óh irgalmas nagy Isten add szent kegyelmedet
Hogy megmentsem Ürökre egyetlen lelkemet.

andocsi Szent Ferenc rendi atya tartott, a hívek igen nagy számban vettek részt a lelkigyakorlatos beszédeken, s tömegesen járultak szent gyónáshoz, szent lelkiáldozáshoz. 18-19-én Kisberkiben volt lelkigyakorlatos beszéd, gyónatás és szentmise. A nagyheti szertartásokat mindkét templomban megtartottuk az évben is. Nagy József kaposvári káplán és a lengyel tábori lelkész segítettek, hogy mindkét templomban megtarthattuk. Szép eredménnyel végződtek a gyűjtések a nagyberki templom felszerelésére, 1660 Pengő jött össze a célra pár nap alatt. Ezen összegből baldachint, keresztuti domborníveket, villanyberendezést, gyónatószéket vettünk tervbe és rendeltünk meg. Május 5-én Bernitz József nagyberki hősi halott honvédért volt a szent mise, aki szintén az orosz fronton halt meg a hazáért. A hó elején nagy öröm volt a plébánia községeiben, mert az orosz fronton lévő katona híveink a néhány hősi halott kivételével szerencsésen haza érkeztek. Első utjuk a templomba vezetett és valamennyien szentmisékhez járulva hálaadó szent misén vettek

A hó végén, hősök vasárnapja előtti napon pedig részt vettek az összes hósi halott falubeli katonák lelkiudvéért bemutatott szentmisén. Az Urnapi körmenetet továbbá az első szentáldozási körmeneteket szeretet reggelivel mind a két templomban külön-külön megtartottuk, jun. 3-6, ill. 6-13.-án, és 24-27-én. Ez alkalommal ajánlottuk föl községeinket, az Urjézus és a Szűzanya szeplőtlen szívének. Jun. 22-én Nagyberkiben kereszt szentelés volt, Kalocsa Antal és neje szép kőkeresztet állíttattak mezőn lévő földjük mellett. Ájtatosság után a templomból vonult a hívők serege körmenetben a kereszthez, melyet a plébános áldott meg beszéd kíséretében. Késő este volt vége a szertartásnak, mely gyertyás körmenettel fejeződött be a templomban. Az ájtatosságot a világbékeért ajánlottuk föl. Aug. elején az irgalmas nővérek tartományi főnöksége áthelyezte a zárdából Verseghy Ladiszlá főnöknő tanítónő nővért, Márkus Etelka óvónő nővért, s Róza nővért. Helyükre főnöknőnek Legler Philomena óvónő nővért, Szarvas Ilona tanítónő nővért, és Genovéva irg. főnövér jöttek a rendtartomány rendeletére. Okt. 17-én kezdték meg a gyűjtést a katolikus diákokthonok javára. A templomi gyűjtés 100 pengőt eredményezett a 3 községben. A hívők 732. 68 P. -öt adtak erre a célra. A községi hozzájárulások összege: /2 sor üresen hagyva./

A nagyberki templom bucsujára Krisztus Király Ünnepeére elkészült a templomhajó villanyberendezése, megkaptuk a keresztuti domborműveket. Javós Gyula nagyberki lakos pedig szép márvány mellékolótárt készíttetett a Szűzanya tiszteletére halából, hogy veje Kalmár Gáspár szerencsésen hazatért az orosz harctérről. A művészi Mária oltár ünnepélyes felszentelése, és megáldás, bucsu napján volt a szentmise után. A délutáni litániát a Szűzanya szeplőtlen szíve tiszteletére már az új oltárnál tartottuk. Ezzel a nagyberki templom ismét egy szép és művészi tárggyal gazdagodott az adakozó jóvoltából. Bucsu napján lett köztudomássá hogy a megyés főpásztor a plébánost barcsi plébánossá nevezte ki. A kinevezési okirat okt. 25-én volt keltezve. A plébániát azonban az új lelkipásztor kinevezéséig a főpásztor rendelkezése alapján a volt plébános vezeti. Nov. 28-án vett bucsut a plébános eddigi híveitől, kiket Jézus szent szíve szeretetébe ajánl, kéri őket szeressék templomukat, gondozzák, látogassák szorgalmasan. Legyenek buzgó, Istenfélő egymást szerető keresztények.

Mosdós, 1943. nov 29. Czövek Jenő püspöki tanácsos, plébános.

1944. jan. A világháború minden emberi képzeletet felülmúló kegyetlenséggel tovább dúl, szinte az egész Európa lángban áll. Nap mint nap százezrek pusztulnak a borzalmas bombatámadások következtében. Olaszország borzalmas szenvedések színhelye. Az angol hadsereg mintegy 50 km-re áll Rómától, melyet a németek tartanak megszállva. a szentséges atya nyaralója ismételt bombatámadásoktól szenved, ugyanígy Monte Casino. Az oroszok már újból a volt Lengyelországban vannak, s törnek előre. Magyarország e pillanatban még mindig figyelő állásban. Eltekintve attól, hogy a 2. magyar hadsereg borzalmas veszteséggel tért vissza az orosz harcterről, s attól hogy szórványosan megszálló csapataink még mindig az orosz fronton vannak, Magyarország még nem volt hadszíntér. Nagyon gyakoriak a légi veszélyt jelző szirénák üvöltései, városaink területén, de eddig hála a Magyarok Nagyasszonyának még nem éreztük közelről a háború borzalmaiból. Adná Isten, hogy továbbra is kikerülné határainkat. Gellért József barcsi káplán. Czövek Jenő volt mosdósi plébános Barcsra történt távozása után Gellért József káplánját küldte Mosdóara az új plébános kinevezéséig. Ittléte alatt fontosabb esemény nem történt. Nagy József plébános helyettes.

1943. dec. 17-én vált ismeretessé, hogy a Magyar Tudományos Akadémia elnöke József főherceg öfensége, mint kegyur Nagy József kaposvári káplán irodaigazgatót, s a kaposvári 10. honvéd gyaloghadosztály vezető lelkészét praesentálta a mosdósi plebániára. Néhány nap múlva bizonytalan időre leszerelték a 10. hadosztályt, s így lelkészét is. Püspöki kinevezése 1944. jan. 12-én kelt. Jan. 25-én Felker Lőrinc esperes közbejöttével megtörtént az át-vétel. 28-án foglalta el a plebániát, még 30-án megtörtént az ünnepélyes beiktatás. A szertartást dr. Kis György kaposvári prépost plébános, a plébános volt principálisa végezte, Kovács Sándor kaposvári káplán és a helybeli lengyel káplán tábori lelkész közreműködésével. Szentmise után a Nagy és Kisberki egyházközség képviselőtestülete mintegy 30 tagú küldöttséggel köszöntötte az új plébánost Köves József Kisberki igazgató tanító mélyszántású szívéhez szóló beszédjével. A mosdósi egyházközség diszkyűlést tartott, melyen Dr. Kis György prépost plébános elnökölt. A kedves műsorszámok kiemelkedő pontja volt Kishonti Kálmán batéi főjegyző beszéde, majd Zala József helybeli kántor-

tanító üdvözlése. Az ünnepnek vége, következnek a hétköznapok, a csendes munkának napjai. Mielőtt azonban elmerülnénk a csendes hétköznapi munkában szabadjon az új plébánosnak az utókor számára megörökíteni, hogy az ősi Veszprémi egyházmegye jelenleg árva. Dr. Czapik Gyula veszprémi püspök az egyik érseki széket foglalta el, egyelőre azonban apostoli kormányzó címmel tovább kormányozza a veszprémi egyházmegyét. is.

XX. évf. Kaposvár, 1944. febr. hó 2. szám, Kaposvári Katólikus Értesítő Kijelentés a keposvári Nagyboldogasszony római katólikus egyházközség. Megjelenik minden hónap elején, egy napja betűzve: ebből egy cikk: "Nagy József káplánunk mosdósi plébános lett, volt munkatársam 5 és fé 1 évig dolgozott egyházközségünkben, mint lelkipásztor, hittanár és a plébániai iroda vezetője. Sokoldalú munkájában a fegyelmezettség és komoly buzgóság jellemezte, melyért paptársain kívül elismeréssel gondolnak rá hívei közül is mindazok, akik nehéz munkáját közelebbről láthatták. Új munkaköre a plébános teljes felelősségű lelkipásztori munkája, melyben itteni tapasztalata, buzgósága, és mindnyájunk imája fogják segíteni. Isten áldása, a keposvári egyházközség együttérző szeretete legyen vigasztalás a nehéz, önálló új munkakörében." Alig kezdte meg működését az új plébános, szomorú hírt kellett közölni híveivel: Bárány Anzelm az orosz harctérről, mint az egyik egészségügyi oszlop tábori lelkésze táb. post./Z 253/ közölte a plébánosnak, hogy Csima Sándor honvéd, mosdósi lakos 41 éves korában hősi halált halt. lásd irattár. Ez már a negyedik hősi halott Mosdósról.

A legöregebb emberek sem emlékeznek az ideikhez hasonló enyhe télre, febr. 11-ig szinte nem láttunk havat, s a hőmérő 5 foknál mélyebbre nem szállt. Febr. 11-én egész nap havazott, s fél méteres hó esett. 12-ről 13.-ára virradóra borzalmas orkánszerű vihar keletkezett, amely olyan kegyetlenül zúgott egész napon keresztül, hogy az utcára lépni is lehetetlenség volt. A legjobb tetőzetű tanítói lakás padlásán a gabonát teljesen betakarta a hó./A plébánosé teljesen üres volt./ Ez alkalommal maradt először Nagyberkiben a mise, mert nem tudott a fuvaros átjönni az ítéletidő miatt.

1944. évi márc. hó 7-én díszes nyomású körlevélben hozta a papság és a hívek tudomására Dr. Zavrík Gyula egri érsek apostoli kor-

mányzó, hogy szentséges atyánk, XII. Pius pápa szentsége méltóságos és főtisztelendő Mindszenty József pápai prelátnak, pannoni apát zalaegerszegi plébános urat nevezte ki a Veszprémi egyházmegye megyéspüspökévé. Márc. 19-én a főpásztor névnapján ünnepélyes szentmisét tartottunk Te Deummal, s buzgón kértük Istent, hogy az új főpásztort halmozza el kegyelmével és tegye áldásossá főpásztori munkáját.

Baté község kívánsága:

Április hó 16-án a batéi templomatyja megjelent a mosdósi plébánosnál, s a batéi hívek kérését tolmácsolta, hogy miután meghalt a közszereletben élő plébánosuk Mihályi Péter szeretnének a mosdósi plébániához tartozni, mivel Mosdós sokkal közelebb van Batéhoz és mindig idejártak eddig is templomba... A plébános a püspök urhoz irányította a batéi hívek megbízottját.

Bérmálás. 1944. május hó 14-én vasárnap reggel érkezett diszkapunkhoz a főpásztor, ahol Kisbenti Kálmán körjegyző üdvözölte, majd a helybeli lengyel férfikar Sacerdos énekére a templomba vonult. A szentmise alatt szentbeszédet mondott a főpásztor, melynek keretében megemlékezett a plébánia súlyos bánáról, az egykéről. Szentmise után 254 bérmálkozót erősített meg a Szentlélek kegyelmével. Ebédén a plébános szerény asztalánál volt kíséretével és a plébánia intelligenciájával együtt. Miután meglátogatta a nagyberki templomot szintén ünnepélyes fogadtatás volt, köszöntötte Kispál István nagyberki körjegyző. Majd arról tárgyaltak, hogy lehetne Nagyberkiben önálló lelkeszséget szervezni. A plébános szerényen megjegyzi, hogy egy jó plébániából két koldus lenne ez esetben, inkább más megoldást kellene találni. Főpásztor ur önméltósága azonban kitart az önállósítás mellett, s a jelenlegi plébánosnak javadalmasul másik plébániát ajánl fel, ez esetben, ha a kettő cejtás súlyosan érintené.

Német Bombázások. Az 1944. márc. 19-én bekövetkezett események /német katonák érkeztek az ország területére/ utána tovább bonyolódtak az események, szinte nap-nap után láttunk hatalmas nagy bombázó repülőgépeket, sokszor több százat elszállni a falu felett, melyek a fővárost és egyéb vidéki városokat bombáztak. Egy alkalommal a kisberki réten kényszerleszállást végzett egy ilyen kétmotoros Libesztor. Tíz pilótája ejtőernyővel ugrott ki, de elfogták őket. A leesett repülőgépnek nagyszámban némi szemléltetőt ad a mellékelt fénykép.

Elvisznek egy harangot. 1944. aug. 18-án szomorú, de áldozatkész szívvel felajánljuk a haza oltárára 200 kg-os középső harangot, melyet szinte észrevétlenül szállítanak el összetörve.

Szárazság. 1944. május hó végétől a mai napig jul. 31. nem volt eső, a por szinte feneketlen, akár a sár.

Istálló javítás. A nehéz időkre jellemző, hogy tetőcserép hiányában a sok eső és hó szinte teljesen használhatatlanná tette az istállót. Nagy nehézségek árán végre sikerült meszet és csempet szerezni, s így az akadémia jóvoltából Balása János helybeli kőmives kisiparos átjavitotta a tetőt, kimeszelte és javította az istállókat kívül-belül. Hős honvédeink a Székelyföldön és a Maros vonalán küzdenek az oroszral szövetséget kötött román csapatok ellen.

A háború itthon.

Az ellenséges repülőgépek pedig éjjel-nappal bombázzák városainkat és értékeinket. Az orosz hadsereg november első felében új hidfőállást készített Apatimmál. Mostmár azután szinte hihetetlen gyorsasággal szállta meg Dunántul déli részét. Dec. 2-án érkeztek a faluba az első orosz csapatok. Híveim közt maradtam, nem hagytam el plébániámat egy pillanatra sem. Nehéz napok következtek. Dec. 5-én minden épkép láb embernek a taszári röptérre kellett menni robotba, fogattal együtt, én is ott voltam. Visszafelé már gyalog jöttem, fogat nélkül, még néhányszor elmentem robotba, még egy orosz őrnagy fel nem mentett. A plébánia életében dec. 14. nagyon fontos dátum. Szakadó esővel virradt reánk a reggel, kegyetlen álmatlan éjszaka után. Több tehergépkocsi orosz érkezett a szomszédos kastélyba, amely eddig lengyel tábor volt. Hamarosan elterjedt a híre, hogy orosz katonai repülőgépek Udulót rendeznek be a kastélyba. A lengyeleket, akik itt maradtak a táborban, elszállították. Nyugtalanság vett rajtam erőt és furcsa érzésem volt. Az anyakönyveket, s fontosabb ruháimat a konyha melletti kis szobába vittem. Az anyakönyveket később a konyhai falszekrénybe helyeztem, a pecsétekkel, s néhány más fontos okmányjal együtt. Délelőtt 10 órakor a parancsnokság számára lefoglalták az épületet, s el kellett hagyni a lakást. Svéggett a zárda jóvoltából kaptam nővéremmel, s egy szegény kaposvári öregasszonnyal együtt, aki foltozni jött hozzánk. A rajtunk levő ruhát megmentettük. E naptól kezdve teljesen

híveimé lehettem, megszűntek anyagi gondjaim, s a gondviselésre bíztam magamat. Szinte állandóan a faluban is jártam, bátorítottam s vigasztaltam. Néhány elég nehéz eset akadt a Zárda nővéreinek védelmezése közben. Az őket a bor szolgáltatta. Nagyon érdekes néhány eset közül tán a leginkább érdemes a megörökítésre hogy közben egy orosz kapitány társaságában felkeresett egy kaposvári magyar fiatalember, s a polgármestert erre hivatkozva elvitte fényképezőgépet. A karácsonyi szent éjszakáról persze szó sem lehetett éjjéli miséről. Nem mintha nem lehetett volna szabad misézni, de nem mertek eljönni a templomba híveim. Nappal egyébként minden vasár - és ünnepnap volt szentmise. A karácsony persze nagyon szegényes volt. A hívek nagy része naponként robotra járt és így bizony nagyon kevés volt a misehallgató.

1945. jan. 25-én községünkbe jött az orosz főhadiszállás, így a községet kiűritették. Pelejtethetetlen élmény volt látni a megriadt nyáját. En igyekeztem Nagyberkiből kocsikat kérni, és így a zárda fontosabb holmiját szerencsémre sikerült magunkkal is vinni. Abból éltünk a következő hónapokban. Az eukarisztiát zsebbe rejtve, a templomot bezárva indultunk Nagyberkibe, ahol átmenetileg néhány hozzánk csatlakozó családdal együtt egy napot töltöttünk, de másnap már onnan is tovább kellett menni, s így a kisberki iskolát választottuk szükségülakásul. Itt aránylag tűrhető volt a közérzetünk, némi reményt jelentett a több család együttléte. Itt töltöttük a következő hónapokat, s innen jártam át Nagyberkibe misézni, a néhány idősebb hívő jelenlétében. Mosdósi híveim legnagyobb része a mosdósi szőlőhegybe menekült, állataival együtt. Itt húzódtak meg hihetetlen nagy számban egy-egy kis pincében. Néhány nap elteltével elindultam apostoli utamra, és felkerestem híveimet a pincékben. Soha emyre közel nem éreztem őket magamhoz, mint ezekben az időkben. Amikor csak tettem, kimentem vasárnaponként misézni a hegyi kápolnába. Szinte mindenki ott volt, s könnyeket csalt szemembe szívből jövő gyönyörű fohászkodó énekük. Az idő ólomlábakon jár.

1945. év

Márc. 16-án visszajöttünk Mosdósra, persze még mindig nem foglaltuk el saját lakásunkat. A husvéti ünnepeket Károlyi Mátyásné házában töltöttük.

Ápr. 3-án szabadult fel lakásunk, és 9-én végleg hazaköltöztünk. A lakásban nagyjából kétfelét idegen butorokat és képeket találtam. Sajnos a butorokon kívül semmi nem volt az egész lakásban. Tökéletes leégés volt számomra. A zárdából kaptam fekvőhelyet, és tányérokat, mert az sem volt. Mégis tán soha annyi ambíció nem volt bennem az újbólkezdéshez, mint ekkor. Özv. Gál Dénesné nagyberki tanítóné jóvoltából sikerült az üres földet lovaival megmunkálni, és elvetni tavaszival. Ápr. vége felé sok muze-vona és utánjárás után kaptam lovaim helyett másik két lovat, csak 250 liter bort kellett hozzá adni. Így azután lassan sikerült elkezdeni a mezei munkát. Egy rossz kocsival a kaposvári apácák segítettek ki, lószerszámot a sekrestyészem adott.

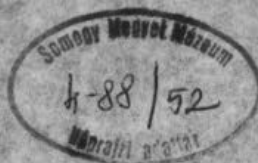
Nagyberki orgona.

A nehéz idők elmúltával első szavunk az Istenhez szállt a hála hangján, hogy megmenekültünk. Fogadalomból Nagyberkibe orgonát rendeltünk Majer Albert pécsi orgonaépítő cégnél százezer pengőért. Az orgonának 1946. májusában kell elkészülni. Mosdóson a megszállítás alatt eltűnt régi szegényes baldachin helyébe újat rendeltünk művészi kivitelben 25 ezer pengő értékben.

Kegyuraság megszűnése.

A plebániát sajnos súlyos veszteség érte, az Akadémia földjeinek kiosztásával. A plebános minden igyekezettel próbált a földosztások során a templom számára kártalanítás fejében a helybeli földosztó bizottságtól ingatlant kérni. A földosztó bizottság elnöke /Takács János/ Samu jóvoltából sikerült kapni 31 kat. hold földet a Gázlói uradalomból, de ezt csak egy évig élvezhette a templom, mert a földosztó bizottság új elnöke ~~Sápi~~ György lett, aki az ügyet határozott rosszindulattal kezelte, és a nevezett birtoktömböt másoknak osztotta szét. Baidóban az ő határozata megfellebbezhetetlen volt, és így végleg támasz nélkül maradt a plebániatemplom. Sok keserűséget fog jelenteni az utódoknak is Tar György lelkiismeretlen eljárása. Sajnos ezek az idők nem kedveznek a hitéletnek sem. Nagyberkiben különösen észlelhető, hogy a vasárnapi szentmiséken szinte csak egynéhány öreg ember van a nőknél kivül. Mosdóson nem annyira kirívó a helyzet, persze itt sem dicséretre méltó a templomlátogatás a férfiak részéről különösen.

1945. augusztusában Mindszenty József veszprémi püspök esztergomi

érsek lett, helyébe Dr. Bánási László debreceni prépost plébános lett a veszprémi egyházmegye apostoli adminisztrátora.

1946. triduum.

1946. nagyböjtjén országsherte megindult a lelkek újból élesztetése az A. C. utmutatása szerint külön a nők és a férfiak számára. Mosdóson Kalmár Károly tiszéri plébános tartotta a triduumot nagyböjt 3. hetében mindkét község számára. Az eredmény az átlagost nem multa felül bár a szónok részéről minden megtörtént. Ez év tavaszán határozta el a plébános, hogy a nagyberki templomot kifesteti, Leszkovszki György festőművésszel, aki a nehéz idők sulya alatt élelemért végezte volna a nagy munkát. A terveket el is készítette, a kivitel azonban elakadt, mert a művész mellé szükséges szobafestő olyan összeget kért munkájáért, melyet a plébános a sajátjából képtelen lett volna kifizetni. Viszont hívei az orgona csináltatásával voltak igénybe véve. Így történt azután, hogy a plébános kárpótolni óhajtván a művészt, a mosdósi templom szentéjében festetett az oldalfal részleten két hatalmas nagy freskót. Jobboldalon magyar szentek hódolata a Patrona Hungariae előtt, bal oldalon a hegyi beszéd.

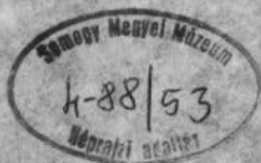
A freskók 2 hónapig készültek. A jobb oldalt Bóna Sándor közepes tehetségű mosdósi földmives készítette, a bal oldalt adakozásból készítették. Meg kell itt emlékezni Balása János mosdósi kőműves kisiparos nagylelkűségéről amennyiben az összes kőműves munkát ingyen végezte el Isten dicsőségére. Ugyanezen év decemberében összeállította a nagyberki orgonát Mayer Albert.

A munkaadó a munkadíj címén lekötött 140 q buza érték előg nagy nehézségekkel jön össze, bár a hívek mindegyike örül az új és szép orgonának. Közben 1946 novemberében a szentatya Dr. Bánási László apostoli adminisztrátort püspökké nevezte ki. Nov. 30-án Kindszenty József hercegprimás Debrecenben szentelte püspökké. Dec. 8-án Veszprémben volt a beiktatás.

A plébánia életében közben szintén némi változás történt, új képviselőtestület választását rendelte el a főpásztor, s ez meg is történt november havában.

Zala József mosdósi kántortanító 1944. júniusában katonai szolgálatra vonult be Kaposvárra. 1944. végén nyugatra ment, majd fogságba került. Mint hadifoglyot Oroszországba szállították, s jelenleg is ott van.

Elkészült az új orgona Nagyberkiben. 1946. dec. 22-én volt az új

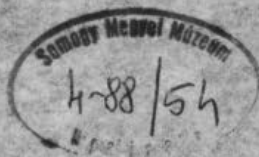
orgona szentelése Nagyberkiben. Karácsonyi gyónással készült rá a község hívó serege. A szentelést Dr. Kis György kaposvári prépost plébános végezte. A munkadíj ca. 185 g buza árába került. / buza ár. 40 Ft./ Villanyfújtatót is szereztünk az orgonához, hogy ezzel is modernebb orgonája legyen az új templomnak.

Nem tartozik szorosan a plébánia történetéhez, mégis nem lesz felesleges feljegyezni az utókor számára, hogy a háborút most is nyomon követte az infláció és a pengőnek romlása. 1946. nyarán már szinte lehetetlenség volt pengő értékben kifejezni az árakat. / 1 tojás több trillió/ Még végre augusztus 1-én a pengő / és adópengő/ befejezte gyászos pályafutását, hogy helyet adjon a forintnak. Nem sokkal lett könnyebb a helyzet, mert a forint nagyon gyéren volt. A mosdési plébános 1946. utolsó hónapjaiban ült, ha 10 forintost láthatott.

Ugyancsak ez év február elsején volt a köztársaság kikiáltása. A köztársaság első elnöke Tildy Zoltán református pap lett, mint a kisgazda párt vezérégyénisége.

1947. febr. 10-én Párizsban Gyöngyösi János külügyminiszter írta alá. Lényegében a trianoni határokkal a jóvátétel és a háborús adósság bizony sokkal inkább próbára teszi erőnket, mint az első világháború után. Az év folyamán megindult a kitelepítés azoknak a Magyarországon lakó sváboknak, akik a háború folyamán a Volksbundba iratkoztak. A plébánia területén csak Kisberkiből történt ezideig mintegy 18 család kitelepítése, kiknek helyébe Felvidékről kitelepített magyarok jöttek. A svábok egyenlőre itt maradtak, csak vagyonukat, s lakásukat kellett átadni. 1947. nov. 30-tól 1947. dec. 8-ig népmissziót tartottak a plébánia hívei számára. Plösch István és P. Csikos Ferenc lazarista atyák. A nagyberki templomban is volt minden nap délelőtt és délután rendezvény. Bár hosszú, komoly előkészítés előzte meg a missziót, az mégis nagyon nehezen indult. Az emberek nagyon húzódoztak, különösen Nagyberkiben. A hét vége felé mégis szép számmal töltötték meg a hívek mindkét templomot. A misszió eredményeként a hívek Mosdóson ~~csak~~ ca. 90 %-ban, Nagyberkiben ca. 80%-ban elvégezték a szent gyónást. A kisberkiek a kitelepítés miatti nyugtalanság miatt láthatóan hiányoztak, bár két szentbeszédet saját iskolakápolnájukban is kaptak.

1948. iskolák államosítása. 1948. június közepén az összes fele-

kezeti iskolát államosították, a tanerőkkel együtt. A szerzetesrendeknek felettes hatóságuk nem engedte meg az állami iskolákba a tanítást, és létealapjukról kellett gondoskodni. Egyházközségi beosztást kaptak, a egyenlőre a hívek adományából /mely egyenlőre bőséges/ élnek és földmunkával is foglalkoznak. Főként a plébániai birtokon, a hol résziben kapálnak.

Zala József hadifogoly haza jött. ~~Amikor a háború véget ért, az~~ államosítás után hamarosan /julius közepén/ haza jött az orosz fogságból Zala József hadifogoly. A kaposvári kórház munkásai rendbe hozzák a hosszú éveken tönkre ment tanító lakást és iskolát.

1948. dec. 26-án este Mindszenty József hercegprímást az Államvédelmi Osztály őrizetbe vette. Népbíróság ítélkezett és életfogytiglani börtönre ítélte politikai cselekmények miatt. Ugyanakkor több magasabb rendű papot ítél el a népbíróság, mások külföldre mentek.

Asszony lelkigyakorlat 1949-ben.

Egészen újszerű patronációs eszközt használt az egyházmegyei hatóság ezévben először a lelki elvégzésére. Asszonyoknak tartott két kalocsai iskola nővér, először /jan. 16-21/ Mosdóson, majd a nagyböjt kezdetén Nagyberkiiben. Feltűnő volt az alapos felkészültsége a nővéreknek, így azután természetes, hogy az eredmény is megvolt. Félig zárt lelkigyakorlat volt ez, mintegy kezdete a tervbe vett kezdete a zárt lelkigyakorlatoknak.

Angyaliszobrok Nagyberkiiben

1949. év elején határoztam el, hogy a kissé szegényes nagyberki főoltár díszítésére a Korinthusz király szobor mellé két angyalt készíttetek. Hosszas utánjárással végül Bori Jenő székesfehérvári szobrászművésznel megrendeltem márvány hiányában csak műköből. Ugyanezen évben határoztam el, hogy a nagyberki templom bántóan sötét szentélyét két rejtett ablak elhelyezésével megvilágítom. Hosszas tárgyalások következtek szakemberekkel, aztán végre elhatároztam a kivitelezést. Az eredmény szinte minden várakozást felül múlt. Az eddig sötét kulima szerű szentély levegős szép igazán méltó fő részévé vált a templomnak. Közben az angyalszobrok is megérkeztek. Tervem az volt, hogy Nagyberki szülöttjének Rajczi Pálnak első miséjén apr. 3-án már az új

szentély fogadja majd az új misét. Ez azonban némi késedelmet okoz szenvedett, és csak húsvét után május 8-án szentelte fel a szépművészeti szobrokat a somogyi főesperes Babics Andre kaposvári apát plébános szép ünnepség keretében. Ez évnek újból szomorú eseménye volt, Dr. Bánás László veszprémi püspök egy évig tartó kegyetlen betegség után, ápr. 18-án meghalt az irgalmasok budapesti kórházában.

A rövid ideig tartó egyházkormányzata alatt mindnyájan megszerettük őt, s csak nagy nehezen tudjuk viselni az újabb nagy csapást, mely ezáltal egyházmegyénket ismét érte. Dr. Bánás László halálával újból elárvult egyházmegyénket Dr. Hoss József nagyprépost káptalani helynök kormányozza az új püspök kinevezéséig.

1949. júl. 30-án került nyilvánosságra az örömhír, mely szerint XII. Pius pápa Badarik Bertalan Szent Domonkos rendi szerzetest volt tartományi főnököt, budapesti perjelt nevezte ki veszprémi püspökké. Felszentelése előreláthatólag aug. 24-én lesz Budapesten a Szent Domonkos rend Thököly uti otthonában.

Nagyasszony napját ez évben 1949. is hagyományos nagy ünnepélyességgel ültük meg. Az ünnep előestéjén a nagyberki templomban, Nagyasszony napján este pedig a mosdósi templomban vett részt szinte minden hívője a plébániának a Szűzanya tiszteletére tartott imaórán. Mindkét ajtatósságot szentbeszéd előzte meg. A mosdósi templomban ez alkalommal gyult ki először a Mária szobrot körülvevő neoncsöves világítás, és glória. A híveket a kedves meglepetés annyira kellemesen lepte meg, hogy szinte nem akarták a templomot ott hagyni, még a kört esti órákban sem. A neoncsővilágítást a plébános szerelte fel sajátkezűleg.

Harangakció Nagyberkiben.

1949. júl. 17. fontos dátum a nagyberki egyházközség életében, a plébános merész lépésre határozta el magát. A nagymise után közvetlen beszélgetés formájában hozta a hívei tudomására, hogy többen vannak, akik nagyobb összegeket ajánlottak fel harangokra. Tehát itt volna az ideje a harangakció elindításának. A bejelentést ritkán tapasztalható lelkesedéssel fogadta a hívősereg, s még aznap délben 15 ezer Ft jött össze a célra önkéntes megajánlás alapján. Az egyházközség képviselőtestülete a plébánost és Tóth Mihály v. elnököt, továbbá Nagy Ferenc gondnokot bizta meg, hogy tárgyaljanak illetékes harangöntőkkel az

Ugyben. Nagy József plébános, Nagy Ferenc gondnok és Kalmár Gáspár pénztáros aug. 17-én Budapestre utazott, s miután az összes harangöntő cégekkel tárgyalt, Lerák Lászlóval mint aki a legjutányosabb ajánlatot adta megkötötte a rendelést, mely szerint 5 q 3 q és 15 q, 3 harangot megrendelt 33 ezer Ft-ért. A megrendelés szerint a harangok okt. 15-én lesznek szállítva. 1949. aug. 24-én H.T. Bertalan apostol ünnepén szentelte püspökké Badarik Bertalant Grósz József kalocsai érsek.

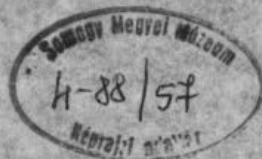
Az új püspököt aug. 30-án iktatták be ünnepélyes keretek között, ritkán látott nagy számu egyházmegyei pap jelenlétében. Csekélységem szerencsés volt, minő a szentelésen, minő a beiktatáson részt venni.

Fakultatív hitoktatás

A Magyar Népköztársaság 54. §-ában foglaltak értelmében a vallás-oktatás az iskolákban nem kötelező. Aki gyermekét hitoktatásban akarja részesíteni, a kívánságát írásban vagy élıszóban szept. 15-ig jelenteni kell az illetékes iskolaigazgatóságánál. A gyermekek szülei kivétel nélkül kérték gyermekük hitoktatásban való részesítését. 1949. jul. 17-én elindított harangakció eredményeként okt. 30-án Krisztus Király vasárnapján szentelte fel a megyés püspök ur képviseletében Dr. Hoss József nagyprépost ur a nagyberki templom számára beszerzett 3 új harangot. Aránylag tőrhető idő és szép őszi nap lévén nemcsak a templomot, hanem a templom környéki teret is megtöltötte a helybeli és környékbeli hívősereg. Becslés szerint lehettek 3 ezren a harangszentelésen. A harangok a szentbeszéd végén szólaltak meg élıszőr, mely pillanatban szem nem maradt szárazon az örömtől. A legnagyobb harang 544kg súlyú "A"-s hangú, felírása: "Szent István könyörögj magyar népedért!" A harang keresztapja Komár András malomtulajdonos. A középső harang 284 kg "H" hangú, felírása: "Szent József légy halottaink pártfogója!" A harang keresztapja Dobos Sándor. A kisharang 160 kg "D" hangú, felírása: "Szent Imre herceg védő a magyar ifjuságot!" Keresztapja: Szilágyi István. A harangokat Szlerák László budapesti harangöntő szállította, a vasharangállománnyal együtt.

Előkészületek az 1950. évi szentévre

A közeledő szentév méltó megünneplésére már az ősz folyamán megindultak az előkészületek. Egyenlőre külsőleg. A plébánia két

faluja: Mosdós és Nagyberki állandóan nemes versenyben áll egymással. A nagyberki hívek valamilyen formában megmutatják áldozatkész ségüket az Isten házával kapcsolatban, mely mindig hasonló cselekedetekre serkenti a mosdósi híveket. A kora ősszel a plébános javaslatára elhatározták a mosdósi asszonyok, hogy Isten része mozgalmat indítanak. Lényege, hogy minden háziasszony tetszése szerint ajándékot ad minden hónap első vasárnapján a templom feleszentelésére, s így szépítik templomukat a közeledő szentévre. Ennek eredményeként igen szép áldozattal aug. 15-re neonfényvel díszítettük a Mária szobrot. Első felvillanáskor az esti liturgia keretében a hatás igen nagy volt. Az éjjéli misére különösen gazdag neonfényvel és többszáz égős karácsonyfákkal díszítettük a főoltárt, mely annyira sikerült, hogy az egész környék megnézte. Az éjjéli misén soha nem látott tömeg szorongott. E tényrt bizonyosan nemcsak a külsőségek, hanem a 3-3 napos lelki előkészületek is nagyban előmozdították. Karácsony hetében ugyanis P. Huszár Jeromos ferences rendi atya által vezetett triduum volt mindkét templomban. A plébánosnak nagy örömet szerzett, hogy π szinte minden gyónóköteles elkészült lelkiileg is a karácsonyra. A zárdát és mindhárom község iskolájával egybeépített kántortanítói lakást s a hozzá tartozó földeket államosították. A lakások meghagyását kértem a V.K.M.-től, ennek eredményeképp a nagyberki kántortanítói lakást meghagyták kántori lakásnak az egyházközség tulajdonában. A szentévre való tekintettel még a karácsony nyinál is nagyobb lelki előkészületet terveztem a nagybőjt végén. Ez azonban rajtam kívül álló okokból nem sikerült. Csak egyedül törekedtem hiveim lelki előkészületét segíteni a husvétii ünnepekre. A kora tavasszal mindhárom községben lemondtak a tanítók a kántori teendők végzéséről. Mosdóson Nagy Károly, Nagyberkiben Gaál László, Kisberkiben Krasznai Antal. Junius végén a Zárda végleges államosítása folytán a négy irgalmas nővér elhagyta Mosdóst, közel fél évszázados munka után. A zárdát kulturteremmé alakították át. Aug. végén a magyar kormány és a magyar püspöki kar között megegyezés jött létre.

A plebánia birtok nagyjából az állam tulajdonába került. Ez év februárjában a mosdósi plebánia történetében is nagy változás állt be, a plébános nem bírván a földbirtokkal kapcsolatos

terheket egyházhatósági engedéllyel a plébánia külső tagját 25 hold szántóföldet ellenszolgáltatás nélkül följánlott az államnak, így csak a mintegy 3 kat. hold 1349 négyszögöl belsőség maradt meg. A külső tagot a ... állami gazdaság műveli.

1951. bérálás

Ez év első felének kiemelkedő eseménye a bérálás, melyre a hívek nagy szorgalommal készültek. A templomtető faszindelyét palával cseréltük ki ez alkalommal. Olyan lelkesedéssel adakoztak a hívek e célra, hogy a ~~községkörnyék~~ környék is a legnagyobb ~~alkalmazással~~ elismeréssel adózott a mosdósi hívek áldozatkész-ségéért.

Templomtető palázása május hó

A pala tetőfedő lakatos és bádogos munka összesen 16100 Ft-ba került, mely összeget önként adták össze a hívek. Szép rózsaszín palatetővel várta a templomunk a bérálást, mely május 18. délután volt. 250 bérálkozó vette a szentlélek erősítő kegyelmét a templom keleti oldalán felállított tábori oltár körül.

Hegyi kápolna tetőfedés

A mosdósi szőlőhegyen Szent János tiszteletére épült, s nagyon el hanyagolt állapotban lévő kápolnát szintén ezévből szeptember első napjaiban fedettük be a templomnál megmaradt palával. Aug. végén püspöki rendelkezés alapján a plébániához tartozó 3 kat.hold 1349 négyszögöl belterületet is felajánlottam az államnak.

1952. év őszén a plébános a hívek segítségével egy üveg szélvédő ajtót csináltata a templom főajtóján belül. A huzatos templom így kellemesebbé vált. Az ajtó másik célja pedig az volt, hogy a hívek és idegen járókelők láthassák a templom belsejét bármikor az üvegajtón keresztül. Az ajtó 4 ezer Ft-ba került.

/Fotó a mosdósi templomról/ zárda, plébániaház, kulturházzól fotó/

1954 nyarán a plébániaház cserépteteje nagyon rossz állapotban volt, a nagy esőzések miatt a tetőszerkezet állandóan pusztult. A képviselőtestülettel történt tárgyalás után az egész tetőt átraktuk Pinterics József kaposvári tetőfedő, a kéményeket kijavította, így megmentettük a k lakást a beázástól. Volt a plébánosnak még egy igen nagy ~~plébániaház~~ problémája, a mosdósi templom torony felső párkánya állandóan veszélyeztette a járókelőket mert a cserép állandóan hullott, sokszor nagy darab málterral együtt.

1958 nyarán sikerült szerezni Gerbhardt György nagyberki építőmestertől állványanyagot, s így beállványoztatni a tornyot. E munkában igen nagy segítségemre volt Tobb István bátya, a származása helybeli kőműves segéd, leverte az egész párkányt, s helyette betongyűrűt alkalmaztak, kijavították a többi hibáját a toronynak, és lefestették. Az összes kiadás 15 ezer Ft-ba került. A torony most olyan szép volt, hogy egyesek tanácsolták az egész templom külső vakolatának javítását, és átfestését. Meg is történt 6600 Ft kiadással. Ugyanezen év nyarán végre sikerült az 1951 óta húzódó esőfogó csatornát is elkészíttetni, 9 ezer Ft költséggel. Ez az év tehát kívül teljesen felújította a mosdósi plébánia templomot. A hívek megértése nagyon megkönnyítette a munka befejezését.

Bérmálás: 1958. kora tavaszán, ápr. 13-án bérmálás volt a plébánián. A bérmálás szentségét Dr. Szabó Imre felszentelt püspök osztotta ki a 155 bérmálkozónak a délutáni órákban.

Bérmálás 1965-ben volt.

1968-ban Nagy József egyházmegyei tan. plébános betegeskedni kezd. Ezen időben a plébánia lelki gondozását az attalai plébánia látja el.

1970. nov. 1. az egyházmegyei hatóság László Attila nagyatádi káplánt küldi a betegeskedő Nagy József helyére.

1971. máj. 16-án Nagyberkiben 20 fiú és leánygyermek volt elsőáldozó, Mosdóson 13 fiú és leány. A mosdósiak régi hagyományaikhoz híven megrendezték a Szent Miklós kápolna hegyi bucsuját. A titkok kápolnája Joannes Nepomnenus napján van bucsuja. A szőlőhegyen van a kápolna. A hegyre vezető út mellett az akácok szélén van egy kőkereszt Keresztur felől. A jelzett keresztet a következő mondát fűzik a jelenlegi öregek. Hajdan Nagyberki nagy berek, Kisberki kis berek volt, farkasok tenyáztak a berket körülvevő erdőben. Egy alkalommal estefelé Kaposkereszturól Mosdósra jött a kéményseprő. A farkasok megtámadták. Létráját a keresztnek állította, és felmászott a keresztre, majd a létráját ellökte. Végül másnap, tél volt a keresztben találtak meg a hegyre csoportosan menő emberek.

Megemlítem még a Medve csárda utca nevét. Az öregek szerint a medvetáncoltató emberektől kapta. A híres csárdában a környék

pásztorai vérre menő mulatozásokat tartottak. Nagyobb mulatozásokkor sorshuzással egy-egy embert vagdaltak össze fokosaikkal maguk közül.

1971 nyarán a nagyberki és a mosdósi orgona is nagyjavítást kapott. A nagyberki orgona elkészültekor a javítómester Baji Dezső és Gál Gyula kántor egy kisebb hangversenyt adnak a megújított orgonán. 1971. aug. 22-én Nagy József pléb. Felsőörsre költözik. László Attila vic. oeconómus egyedül marad. Magával vitte a pénztárkönyveket, a pénzt, ill. a betétkönyveket pedig elvitte Kertész Antal attalai esp. plébános. Az egyházmegyei hatóság 1971. szept. 22-én érkezett 38546/1971. sz. leiratával László Attilát nevezi ki mosdósi plébánosnak. 1971. szept. 29-én veszi át a plébániát Nagy Józseftől. 29-én reggel a szanatórium felőli képmény a tetején szétesett és ledőlt. Az átadáson jelen volt Nagy József plébános, Kertész Antal esperes, László Attila, Szabó Vendel, Gál Gyula, Nagy Ferenc képviselőtestületi tagok.

Megnehezült az idők járása feletted ó hazám"- írja a magyar költő. Megnehezült minden, a plébánia elhanyagolt, kerítés, kapu nincs. A szobák 30 éves belső festéssel állnak. Kívül-belül nyomoru ez. Az irodahelyiséget és a plébános előszobáját a plébános lefestette Képviselőtestület megújítása, Kaposkeresztúr Mosdóshoz csatolása Somogyi Néplap: Ismerjük meg megyénket c. cikk /betűzve/, a cikk szerzője: Várkonyi Imre.

A Kapos folyó északi partján a Kaposvár- Dombóvár közötti vasutvonal mellett fekszik Nagyberki község, az enyhén dél felé lejtő domb oldalában, idehúzódott a néhány száz év előtti Kapos menti mocsaras lápos ingoványos berek miatt. Nevét is a vizenyős területtől vette. A települést valamikor Bereknék hívták, majd Nagyberki és Kisberki lett. A község határában, a Kapos déli oldalán emelkedik a Szalacska hegy, mely nemcsak jó boráról, hanem történetéről is híres. Szalacska története jóval a honfoglalás előtti időre nyulik vissza. A Kapos menti járhatatlan völgy mellett kiemelkedő magaslat kiváló letelepedési alkalom volt az ősember számára. A végnélküli hatalmas erdők a vízben s vízi állatokban bővelkedő völgy bőséges táplálékot biztosított. A magaslatról messze vidékre nyílt kilátás. A közeledő ellenséget idejében észre lehetett venni, s mozdulatait szemmel tartani. A talált kőkorszakbeli leletek bizonyítják az ősember létét ezen a területen. A bronzkori ember földvárat is épített Szalacska magaslatán. 2500 évvel ezelőtt új vendégek érkeztek, a valjások. A keletre és délkeletre húzódó kelták új haza keresésére indultak, vándorlásuk folyamán

Dunántulra is eljutnak, és a Kapos vize mentén megszállják az őstelepeket. Szalacska régtől fogva lakott telepét is elfoglalják. A hely kiváló fekvése miatt itt rendezik be fővárosukat. Szalacska az egész Dunántuli keltaság központja lett, itt székelt az egyik legnépesebb kelta törzs fejedelme. A kelták viszonylag magas műveltséggel rendelkeztek, ismerték a bronzedények művészi elkészítésének módját, sőt a pénzverést is. Ők indították meg nálunk a vaskort, eszközeik, fegyvereik, szerszámjaik a kovácmesterség magas színvonaláról tanuskodnak. A kelták cserekereskedelmet is folytattak az etruszkokkal. Az élelmes etruszkok kezdetleges kisebb hajókon a Kapos mainál nagyobb kiterjedésű vizén szállították áruikat a szalacsikai fővárosba. A szalacsikai keltaság annyi emléket hagyta ránk 500 éves uralmának, amelyet egyetlen más őskori telep lakói sem Magyarországon. A sümegi Darnay Múzeum Szalacska-ról származó kincsei több termet töltöttek meg. Köztük volt a pénzverőműhely 400 darabból álló teljes felszerelése is. Sajnos a kincs legnagyobb része 44-ben megsemmisült. A hírhedt Szalasi féle uralom vagonokba rakatta a sok kincset, hogy nyugatra szállítsa, s egy légitámadás alkalmával Zalaegerszegnél találat érte a vagon. Jelenleg főleg a kaposvári Múzeumban vannak értékes leletek. Szalacska nevezetes telepét a római hódítás döntötte romba, 1900-2000 évvel ezelőtt. A rómaiak fő útja is a Kapos vize volt. Természetesen mindenekelőtt Szalacska földvárát igázták le, feldúlták a fővárost, de felismerve a település helyzetét, kiválóságát újra megerősítették. A rómaiak magasfokú kulturájáról a szintén sok lelet tesz tanubizonyosságot, a nagyobb mennyiségű arany és ezüstlelet fejlett iparról tanuskodik. A rómaiakat a népvándorlás hatalmas méretű fergetegei separték el, Szalacska környékéről. Rövid ideig a jazigok, majd a hunok, osztrogótok, svédok, longobardok, avarok uralták ezt a területet. Az avarok uralmának idején szivárognak be a szlávok, akiket honfoglaló magyarok gyűrnek maguk alá, 898 táján. Ezzel a magyar nép megkezdte évezredek történelmének felépítését. Szalacska mint fő település megszűnik létezni. Földvárát és magas kulturáját elpusztította a népvándorlás sokszori uralomváltás vihara.

Nagyberki magyar történetéről a régi időkből keveset tudunk. Először 1229-ben találkozunk Berki névvel, amely akkor a székesfehérvári káptalan birtoka. Mivel közel fekszik a megyehatárhoz egyszer Tolnához, másszor Somogyhoz tartozott. A tatárokról csak a hagyomány emlékezik meg. Szalacska környékén a határ

egyik utját, mely egy vadregényes mély völgyet hidal át, Sapka töltésnek nevezik. A hagyomány szerint a mintegy 120 méter hosszú töltést a tatárok sapkájukban hordták össze, hogy átvonulhassanak az ingoványos völgyön. A töltés valószínűleg a törökök műve. A törökök 1555-ben szállják meg Nagyberkit, és a koppányi szandzsákhöz osztják be. A kiméletlen uralom, a kétfelé adózás nagy nyomorba dönti a lakosságot, s egymás után pusztulnak el a somogyi községek. Nagyberki már 1561-ben 6 évvel a török uralom kezdete után erősen elpusztul, azután csak a Szalacska megmaradt települései szerepelnek az összeírásokban. 1573-ban mindössze 3 házat irnak össze a török adószedők. Az ~~1573~~ 1600-as években világi földesur kezére kerül a község. Egymást váltják a Madarász, Jankovics, Nitzky, Schmiedegg család tagjai, s mindegyik azon igyekszik, hogy minél többet kisajtoljon a földből, és a jobbágyokból. A török után gyors iramban fejlődik a község, II. Lipót király mezővárosi rangra emelte. 1793-ban országos vásár megtartására kap engedélyt. A kiváltságos helyzetének emlékeként maradt fent az Ujváros utca elnevezés, és a kastéllyal egyidős Beszálló vendéglő, amely ma a Földművelésügyi Minisztérium kezelésében van. A kastély egy részét 1754-ben építették, most műemlék. A Beszálló vendéglő előtt egy Mária szobor áll I. István és László királyok alakjával, melyt 1801-ben állítottak fel barokk stílusban. A József császár korabeli térképek és a régi leírások alapján érdekes megemlíteni, hogy még 150-200 évvel ezelőtt is ugyyszólván járhatatlan berek volt a Kapos völgye. A berek rókák és farkasok menedékhelyei voltak. A XIX. század elején a ~~kapos~~ folyót 8 malomgát rekesztette el, minek hatása folytán a völgy uszó láppá alakult át. 1824-ben ezt írják: "itt nevezetes rákhalászás van, és a fogott rákok nagy számban kecsikon Bécsbe, Pozsonyba és Pestre elhordatnak." Az első szabályozási kísérleteket még Mária Terézia rendeletére ma jd később az Eszterházy hercegi uradalmak hajtották végre idegen mérnökkel. Az abbamaradt kísérletezés után a hírneves Beszédes József mérnök Széchenyi István egyik legderekabb munkatársának tervei alapján az időközben megalakult Kapos vizet levezető Társulat 1820-35. években nagyjában elvégezték a folyószabályozási munkákat. Átvágták a malomgátakat és a folyó medrét kiásatták. Az 1848-as nagy forradalmi mozgalmak Nagyberki dolgozó népére is hatással voltak. A jobbá-

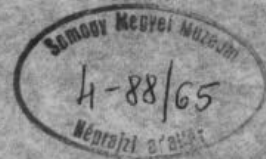
gyok kiegyenesítették kaszájukat, és az ellenség ellen vonultak. Nagyberki ura Nitzky ~~sz~~ György ugyancsak részt vett a szabadságharcban. A Honvédelmi Bizottmány 1848. dec. 23-án a népfelkelés gyalogsági vezérévé választja meg. Éppen ezért a világosi fegyverletétel után elveszti birtokait. Nagyberkit Vigyázó Sándor kapja jutalmul, aki mint muszka vezető tett nagy szolgálatot a császárnak. Az 1848 utáni időben a parasztság helyzete egyre súlyosbodott. Az 1905-ben Hácsról megindult agrárszocialista mozgalmak fellelkesítették a nagyberki parasztságot is. Jun. 19-én Nagyberkiben is Vigyázó Sándor birtokán megkezdődött a munkás- és cselédsztrájk. Az akkori főszolgabíró Nagyberkiben elzáratta az aratómunkások vezetőjét, és az idegen kisegítő munkások védelmére katonaságot rendelt ki a községbe. Azonban a sztrájk ~~sztrájk~~ tovább terjedt és Nagyberkiben is nagyon izgatott maradt a hangulat. A nép 1848 folytatását és befejezését várta, az urak birtokának felosztását, és furkósbottal a kezükben énekelték:

Nem ismerünk henye rangot, ágas-bogas koronát,
Szerszámot a naplopóknak, kaszát, kapát, beronát.
Legyen kérges annak is a tenyere,
Aki miatt nincs a népnak kenyere.

Megdöbbentő a cselédség anyagi helyzete ebben az időben. A nős cselédek évi bére 434 korona, a nőtleneké 323, a nőké: 278. Népes családok egy szobában laknak, közös konyhán főznek. A cselédlakásokhoz nincs árnyékszék, az is előfordul, hogy két család lakik egy 25 m²-es alapterületű szobában. Az aratómunkások 1/11-ed részért aratnak, és ehhez még a learatott terület kétszeresét kell kaszálnia ingyen a takarmányfűlőn. Az agrárszocialista mozgalom nem vezetett eredményre, elfojtotta őket a katonaságot felhasználó urak reakciója. Ezután már csak kivándorolni vagy tovább nyomorogni lehetett. Mindkét lehetőségnek volt követője Nagyberkiben is. 1919-ben ismét megpróbálták helyzetükön változtatni a nagyberki dolgozók. Nem sikerült. Alighogy fellelegzettek máris új elnyomás, a Horthy-rendszer béklyója nehezedett rájuk. Folytatódott tovább a cselédsors a napszámos élet keserű kenyere. A parasztság nyomoráról megdöbbenően tanuskodik a halotti anyakönyv, a gyermekhalandóság 40-50%-os. Az 1-2-4 napos csecsemők elhalálzásának oka: vele született gyengeség, a néhány hónapoknál: szamarhurut, a felnőtteknél: tüdőgümőkór. Érdekes megfigyelni a község lakóinak felszabadulás előtti vagyonmegoszlását: földnélküli: 121 család, 1-5 holdig 46 család, 5-15 holdig

87 család, 15-25 holdig 12 család, 25-nél több 3 család. Ezen az áldatlan állapoton segített 1944. dec. 2., Nagyberki község felszabadulásának napja. A felszabadulás után 1769 kat. hold földet osztottak ki, 193 család között. Ezzel örökre megszűnt a földnélküliség, a robot, a nyomor. Megkezdődött Nagyberki lakosságának boldog, a gazdagodás felé haladó élete. A 3 majd az 5 éves terv hatalmas változást eredményezett a községben. 3 termelőszövetkezet alakult, a Becsület és a Győző tsz. öntözéses kertészetet létesített a Kapos völgyében, a régi használatlan ingoványos terület helyén, 25 k. hektáron. A tsz-ekben hatalmas méretekben fejlődött az állattenyésztés. Évente 10-15 tenyészbikát 35-40 tenyészkannt szállítanak, ami nagymértékben emeli jövedelmüket. A felszabadulás óta 31 új ház épült államkölcsönrel, a tanács eddig mintegy 60 csecsemőkelengye utalványt adott ki. Kisberkiben új iskola és tanítói lakás épült. Nagyberkiben a két tanerős iskola helyett most 6 tanulócsoporthoz tanítják a jövő nemzedékét. 130 ezer Ft-os állami támogatással új kulturház épült 1952-ben. Ugyiszlóván minden háznál van kerékpár, minden harmadik háznál rádió, s 15 motorkerékpár gyorsítja meg a dolgozók közlekedését. A dolgozók megnövekedett jólétére utal az a tény, hogy a szövetkezeti bolt forgalma állandóan emelkedik. A multbani átlagosan havi 20 ezer Ft-os forgalommal szemben az idén átlag havi 80 ezer Ft a havi forgalom. A községnek 1945 előtt sem számottevő könyvtára, sem mozija nem volt. Ma 527 kötetes könyvtára, mozihelyisége van. Minez azt hirdeti, hogy a mi hazánk a dolgozók hazája. Minden ami történik, a nép érdekeiért van. Az eddigi eredmények is hatalmasak, de még nagyobb fejlődést ígér Nagyberki község Hazafias Népfront Bizottságának programja, és általában a jövő. Milyen megvalósítandó feladatokat tűz maga elé a Hazafias Népfront? A kastély épületének átalakítása 8 tantermes iskolának, ezen kívül rajzterem, tornaterem, szakköri helyiségek létesítése. Az iskolában képzőművészeti szakkört indítanak be. A kastély körüli parkot bekerítik, rendbe hozzák. 2. 25 főből álló mezőgazdasági szakkört létesítenek a mezőgazdasági párt és kormányhatározat végrehajtásának elősegítésére. Ismét üzembe helyezik a sajtüzemet, mivel az állattenyésztés fejlődése következtében több a szabad tej, a melléktermékekre pedig nagy szüksége van a község lakosságának az állatok takarmányozásában. Kisberki villamosítását még ebben az évben befejezik.

Két pedagógus részére lakást építenek. Mindhárom tsz elnöke javaslatot dolgoz ki a téeszek növénytermelésének, illetőleg állattenyésztésének fejlesztésére. Javós Sándor a község dolgozó parasztjainak bevonásával kidolgozza a község mezőgazdaság fejlesztési programját. Ezek csak részletek a Hazafias Népfront Bizottság egy éves programjából, de ezek is meggyőznek arról, hogy Nagyberki község jó úton halad a felemelkedés felé, s a felszabadult dolgozók méltó folytatói a község nagyművé multjának, hírnevének."